

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2010-2011

1er DÉCEMBRE 2010

Proposition de loi modifiant le Code civil en ce qui concerne le comportement incorrect des bénéficiaires et en vue d'autoriser la représentation de l'héritier renonçant

(Déposée par Mme Martine Taelman et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 13 janvier 2010 (doc. Sénat, n° 4-1569/1).

I. PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LE CODE CIVIL EN CE QUI CONCERNE LE COMPORTEMENT INCORRECT DES BÉNÉFICIAIRES

A. Nécessité d'actualisation et d'harmonisation

Plusieurs dispositions du Code civil sanctionnent le comportement indigne des bénéficiaires. On ne peut, par exemple, pas hériter de quelqu'un à qui l'on a donné la mort (article 727 du Code civil). Autre exemple: la donation peut être révoquée par le donateur pour cause d'ingratitude si le donataire s'est rendu coupable d'injures (article 955 du Code civil).

Mais lorsque des comportements indignes sont également constatés dans d'autres domaines, aucune disposition ne règle actuellement, par exemple, l'impact des comportements indignes entre époux sur les avantages matrimoniaux. Il en va de même en ce qui concerne les actions alimentaires à la charge de la succession.

En remplacement du document n° 5-550/1 distribué précédemment.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2010-2011

1 DECEMBER 2010

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en teneinde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te laten

(Ingediend door mevrouw Martine Taelman c.s.)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 13 januari 2010 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 4-1569/1).

I. WETSVOORSTEL TOT WIJZIGING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK MET BETREKKING TOT HET ONBETAMELIJK GEDRAG VAN EEN BEGUNSTIGDE

A. Nood aan actualisering en harmonisering

Het Burgerlijk Wetboek bevat meerdere regelingen, waarbij het onbetamelijk gedrag van een begunstigde wordt gesanctioneerd. Zo is men bijvoorbeeld onwaardig om te erven van iemand die men gedood heeft (artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek). Of een schenker kan zijn schenking herroepen wegens on dankbaarheid, indien de begunstigde hem beledigd heeft (artikel 955 van het Burgerlijk Wetboek).

Toch kunnen er zich nog in andere situaties onbetamelijke gedragingen voordoen. Er is momenteel bijvoorbeeld niets geregeld inzake het effect van onbetamelijke gedragingen tussen echtgenoten op de huwelijksvoordelen. Hetzelfde geldt voor de vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap.

Ter vervanging van het vroeger rondgedeelde stuk nr. 5-550/1.

Nous constatons que les dispositions concernées varient considérablement en ce qui concerne les comportements indignes donnant lieu à une sanction, les personnes susceptibles d'être sanctionnées, la procédure qui aboutit à la sanction et les effets de ladite sanction en droit patrimonial.

Bien que toutes ces situations soient similaires, elles sont réglées de différentes manières. Or, cet état de fait, qui est source d'injustices, d'aberrations et de lacunes, débouche parfois, en pratique, sur des situations navrantes.

La présente proposition de loi s'inspire en partie du *Dossier 4332-4333, Travaux du Comité d'études et de législation du notariat (1995-1996)*, Dupuis, Gilly, 2000, 375-391.

Nous évaluons ci-dessous les différentes dispositions que nous entendons actualiser.

B. L'indignité successorale

Les héritiers qui ont eu un comportement incorrect vis-à-vis du testateur peuvent être exclus de sa succession *ab intestat* pour raison d'indignité successorale. L'article 727 du Code civil énumère les trois cas dans lesquels cette sanction civile s'applique :

1. être condamné pour avoir donné ou tenté de donner la mort au testateur;
2. avoir porté contre le testateur une accusation jugée calomnieuse portant sur un fait punissable de la réclusion à perpétuité ou de la détention à perpétuité;
3. être instruit du meurtre du testateur sans le dénoncer à la justice.

La législation relative à l'indignité successorale est restée pratiquement inchangée depuis 1804 (1). À de nombreuses reprises, la doctrine a prôné l'adaptation et l'actualisation de cette législation, qui s'imposent d'autant plus que les violences intrafamiliales augmentent malheureusement aussi, ce qui se traduit par une augmentation du nombre d'affaires judiciaires où l'indignité successorale est invoquée (2).

1. Les cas d'indignité

Les cas d'indignité sont perçus comme assez restrictifs, surtout en comparaison de ce qui prévaut dans d'autres pays européens, qui sanctionnent un

(1) Seule la loi du 13 mars 2003 a apporté une adaptation purement technique à l'article 727 du Code civil, afin de tenir compte de l'abolition de la peine de mort.

(2) Voir Puelinckx-Coene, M., et Verstraete, J., « Overzicht van rechtspraak, Erfenissen (1978-1987) », *TPR* 1988, 920, n°s 13-19 et Puelinckx-Coene, M., Verstraete, J., et Geelhand, N., « Overzicht van rechtspraak, Erfenissen (1988-1995) », *TPR* 1997, 920, n°s 15-22.

We stellen vast dat deze regelingen grondig verschillen wat betreft de onbetamelijke gedragingen die aanleiding geven tot een sanctie, de personen die gesanctioneerd kunnen worden, de procedure die tot de sanctie leidt en de vermogensrechtelijke gevolgen van de sanctie.

Telkens gaat het nochtans om gelijkaardige situaties. Ze worden echter verschillend opgelost. Dit leidt tot een aantal onbillijkheden, ongerijmdheden en lacunes die in de praktijk tot enkele schrijnende toestanden aanleiding geven.

Dit wetsvoorstel is mede geïnspireerd op het *Dossier 4332-4333, Verslagen en debatten van het Comité voor studie en wetgeving voor het notariaat (1995-1996)*, Dupuis, Gilly, 2000, 375-391.

Hieronder evalueren we de verschillende regelingen die we willen moderniseren.

B. Onwaardigheid om te erven

Erfgenamen die zich onbetamelijk gedragen hebben ten aanzien van de erflater, kunnen uit zijn intestaat nalatenschap worden gesloten op grond van erfrechtelijke onwaardigheid. Artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek somt de drie gevallen op waarin deze civiele sanctie wordt opgelopen :

1. Veroordeling wegens doding of poging tot doding van de erflater;
2. Lasterlijke beschuldiging van de erflater van een feit waarop levenslange opsluiting of hechtenis staat;
3. Kennis van doodslag op de erflater, zonder er aangifte van te doen.

De wetgeving inzake de erfrechtelijke onwaardigheid bleef sinds 1804 quasi ongewijzigd (1). Herhaaldelijk werd in de rechtsleer gepleit voor een aanpassing en actualisering. Deze dringt zich des te meer op, omdat spijtig genoeg ook het geweld binnen de familie toeneemt, wat zich vertaalt in een toename van de gevallen in de rechtspraak waar erfrechtelijke onwaardigheid aan bod komt (2).

1. Gevallen van onwaardigheid

De gevallen van onwaardigheid worden nogal als restrictief ervaren. Zeker als we vergelijken met andere Europese landen, waar doorgaans veel meer

(1) Enkel de wet van 13 maart 2003 heeft artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek aangepast naar aanleiding van de afschaffing van de doodstraf.

(2) Zie Puelinckx-Coene, M., en Verstraete, J., « Overzicht van rechtspraak, Erfenissen (1978-1987) », *TPR* 1988, 920, nrs. 13-19 en Puelinckx-Coene, M., Verstraete, J., en Geelhand, N., « Overzicht van rechtspraak, Erfenissen (1988-1995) », *TPR* 1997, 920, nrs. 15-22.

nombre beaucoup plus important de comportements incorrects (1), par exemple, les coups et blessures volontaires ayant entraîné la mort (2); la non-assistance à personne en danger, en l'occurrence au testateur (3); l'homicide ou la tentative d'homicide de parents très proches du testateur, le refus de fournir des aliments au testateur, des pressions exercées sur le testateur pour qu'il établisse un testament ou pour qu'il ne révoque pas un testament existant (4); le refus d'un parent de reconnaître un enfant adultérin dont la filiation a été établie judiciairement par la suite, etc.

Les auteurs du Code civil ont toutefois sciemment limité le nombre de cas d'indignité successorale, contrairement au droit romain, qui énumérait quatorze situations (5).

On peut donc se demander à juste titre s'il ne convient pas d'augmenter le nombre de cas d'indignité successorale. Est-il admissible qu'une personne qui a rompu la solidarité avec le testateur de façon délibérée et flagrante puisse également revendiquer sa succession ?

Les motifs actuels doivent, eux aussi, faire l'objet d'une révision. La doctrine s'interroge surtout sur le maintien du troisième motif: « être instruit du meurtre du testateur sans le dénoncer à la justice ». Ce motif paraît inspiré d'une sorte de doctrine de la *vendetta* privée (6). Il a dès lors été supprimé lors de la modification de l'article 727 du Code civil français.

2. *Qui est frappé d'indignité ?*

Tant l'auteur que le coauteur peuvent être frappés d'indignité (article 66 du Code pénal). En ce qui concerne les complices (article 67 du Code pénal), il y a controverse. Une certain courant de jurisprudence estime que les complices ne peuvent pas être qualifiés d'indignes (7). En revanche, le courant doctrinal

(1) Pour un aperçu détaillé des autres motifs d'indignité successorale dans d'autres législations, voir: Laville, R. et Bersoux, J., « Dévolution légale. Succession *ab intestat* », lors du 72e Congrès des notaires de France, *La dévolution successorale*, Deauville 1975, p. 90 et suiv.

(2) Art. 726 du Code civil français.

(3) Art. 727 du Code civil français.

(4) Art. 4.3.1 d) du Code civil néerlandais.

(5) Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, n° 48.

(6) De Page, IX, n° 79; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », n° 60; Raucent, L., « Les Successions », 1992, n° 92; Van Biervliet, « Les Successions », 1937, n° 67; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » in Coene, M., Pintens, W. et Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 12.

(7) Civ. Epernay, 22 novembre 1950, D. 1950, 781, *Rev. Trim. Dr. Civ.* 1951, 97, note de Savatier.

onbetamelijke gedragingen worden gesanctioneerd (1). Bv. opzettelijke slagen en verwondingen met de dood tot gevolg (2); het niet-helpen van de erflater in nood (3); doding of poging tot doden van zéér nauwe verwanten van de erflater; weigeren van levensonderhoud aan de erflater; druk uitoefenen op de erflater om een testament te maken of een gemaakt testament niet te herroepen (4); weigering van een ouder een buitenechtelijk kind te erkennen wiens afstamming achteraf gerechtelijk kwam vast te staan...

Tijdens de redactie van de *Code civil*, werd het aantal gevallen van erfrechtelijke onwaardigheid echter bewust beperkt gehouden, in tegenstelling tot het Romeinse recht dat veertien gevallen van erfrechtelijke onwaardigheid kende (5).

Men kan zich dus terecht afvragen of een uitbreiding van het aantal gevallen niet aangewezen is. Het kan toch niet zijn dat wie bewust en flagrant de solidariteit met de erflater geweld heeft aangedaan, zelf ook aanspraak kan maken op diens nalatenschap.

Ook de bestaande gronden moeten herzien worden. De rechtsleer stelt vooral vragen bij het behoud van de derde grond: « kennis van doodslag op de erflater, zonder er aangifte van te doen ». Deze grond lijkt geïnspireerd op een soort private vendetta-leer (6). Bij de wijziging van het Franse artikel 727 van de *Code civil*, werd deze grond dan ook opgeheven.

2. *Wie wordt onwaardig ?*

Zowel de dader als de mededader (artikel 66 van het Strafwetboek) lopen onwaardigheid op. Wat betreft de medeplichtigen (artikel 67 van het Strafwetboek) bestaat er betwisting. Bepaalde rechtspraak stelt dat medeplichtigen niet onwaardig kunnen worden (7). De meeste rechtsleer daarentegen, vindt dat hun

(1) Voor een uitgebreid overzicht van andere gronden van erfrechtelijke onwaardigheid in andere wetgevingen: zie Laville, R. en Bersoux, J., « Dévolution légale. Succession *ab intestat* », op het 72e Congrès de notaires de France, *La dévolution successorale*, Deauville 1975, blz. 90 e.v.

(2) Art. 726 van het *Code civil* van het Frankrijk.

(3) Art. 727 van het *Code civil* van het Frankrijk.

(4) Art. 4.3.1 d) van het Burgerlijk Wetboek van Nederland.

(5) Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, nr. 48.

(6) De Page, IX, nr. 79; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », nr. 60; Raucent, L., « Les Successions », 1992, nr. 92; Van Biervliet, « Les Successions », 1937, nr. 67; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 12.

(7) Rb. Epernay, 22 november 1950, D. 1950, 781, *Rev. Trim. Dr. Civ.* 1951, 97, noot Savatier.

majoritaire considère leur attitude à l'égard du testateur tout aussi blâmable que celle des coauteurs (1). Tant dans le Code civil français que dans le Code civil néerlandais, les complices sont explicitement qualifiés d'indignes (2). Il serait judicieux que la législation belge le prévoie également.

Actuellement, les enfants d'un indigne ne peuvent hériter que de leur chef, et sans le secours de la représentation (article 730 du Code civil).

Exemple :

Pierre a une mère Marie, un frère Paul et deux enfants : Anne et Catherine. Son frère Paul est lui-même sans enfant. Pierre tue sa mère. L'héritage reviendra entièrement à Paul. Les enfants ne peuvent en effet succéder par représentation à Pierre, leur papa indigne. Dans l'hypothèse où leur oncle Paul serait prédécédé, Anne et Catherine auraient toutefois reçu chacune la moitié de l'héritage, puisqu'elles auraient alors hérité de leur chef.

On ne voit pas très bien pourquoi les enfants pourraient hériter de leur chef, mais pas par représentation. Ces filles sont en effet innocentes de l'acte posé par leur père. La réglementation paraît dès lors contraire au caractère personnel de la sanction civile de l'indignité (3). Elle a dès lors été modifiée en France et aux Pays-Bas (4). Pour permettre la représentation en pareil cas, il faudra néanmoins aussi modifier certaines règles qui lui sont propres. Bien entendu, la représentation doit également être admise en cas de renonciation de la part de l'héritier entrant normalement en ligne de compte.

3. Comment devient-on indigne ?

Dans l'état actuel du droit, la preuve du comportement indigne ne peut en règle générale être fournie que par une condamnation coulée en force de chose jugée qui entraîne cette sanction civile de plein droit. Ce système présente toutefois des inconvénients (5).

(1) Dillemans, « Erfrecht », n° 34; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, n° 46; Raucent, L., « Les Successions », 1992, n° 90; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » dans Coene, M., Pintens, W. et Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 5.

(2) Article 726-727 du Code civil français; article 4.3.1 a) du Code civil néerlandais.

(3) Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, n°s 151 et 154.

(4) Article 729-1 du Code civil français; article 4.12. 1 du Code civil néerlandais.

(5) Raucent, L., « Les Successions », 1992, n° 96; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, n° 60; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » dans Coene, M., Pintens, W. et Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 8.

gedragingen tegenover de erflater even laakbaar zijn als die van de mededaders (1). Zowel in de Franse C. C. als in het Nederlandse B.W. worden medeplichtigen uitdrukkelijk vermeld als onwaardig (2). Het is aangewezen dit ook in de Belgische wetgeving in te schrijven.

De kinderen van een onwaardige kunnen momenteel enkel uit eigen hoofde erven, en niet bij plaatsvervulling (artikel 730 van het Burgerlijk Wetboek)

Voorbeeld :

Peter heeft een moeder Maria, één broer Bart, en twee kinderen : Kaatje en Katrien. Broer Bart heeft zelf geen kinderen. Peter doodt zijn moeder. De nalatenschap zal volledig toekomen aan Bart. De kinderen van Peter kunnen immers niet door plaatsvervulling van hun onwaardige papa opkomen. Stel dat oom Bart reeds vooroverleden was, dan kunnen Kaatje en Katrien toch elk de helft van de nalatenschap erven, aangezien zij dan uit eigen hoofde in nuttige graad staan.

Het is niet duidelijk waarom de kinderen wel uit eigen hoofde zouden kunnen erven, maar niet bij plaatsvervulling. Zij zijn immers onschuldig aan de daad van hun ouder. Deze regeling lijkt dan ook strijdig met het persoonlijk karakter van de civiele sanctie onwaardigheid (3). Dit werd in Frankrijk en Nederland dan ook gewijzigd (4). Om in dat geval plaatsvervulling toe te laten moeten echter ook enkele regels die eigen zijn aan de plaatsvervulling zelf gewijzigd worden. Plaatsvervulling moet dan uiteraard ook toegelaten worden bij verwerping door de normaal aan bod komende erfgenaam.

3. Hoe wordt men onwaardig ?

Het bewijs van het onbetamelijk gedrag kan onder het huidige recht in de regel enkel geleverd worden door een in kracht van gewijsde gegane veroordeling. Een dergelijke veroordeling heeft van rechtswege deze civiele sanctie tot gevolg. Dit systeem heeft echter nadelen (5).

(1) Dillemans, « Erfrecht », nr. 34; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, nr. 46; Raucent, L., « Les Successions », 1992, nr. 90; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 5.

(2) Artikel 726-727 van de Code civil van Frankrijk; artikel 4.3.1 a) van het Burgerlijk Wetboek van Nederland.

(3) Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, nr. 151 en 154.

(4) Artikel 729-1 van de Code civil van Frankrijk; artikel 4.12. 1 van het Burgerlijk Wetboek van Nederland.

(5) Raucent, L., « Les Successions », 1992, nr. 96; Puelinckx-Coene, « Erfrecht », 1996, nr. 60; Verbeke, A., « Commentaar bij art. 727 B.W. » in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, 8.

L'exigence d'une condamnation préalable a en effet pour conséquence que la sanction est évitée lorsqu'il est impossible, pour l'une ou l'autre raison, d'aboutir à une condamnation.

Exemple :

Joseph et Marie sont mariés et n'ont pas d'enfant. Joseph commet un crime passionnel: il tue Marie après l'avoir prise en flagrant délit d'adultère. Immédiatement après, il se suicide. Conséquence: Marie meurt avant Joseph, lequel devient ainsi le conjoint survivant et peut donc prétendre, s'ils étaient mariés sous le régime de la communauté, à l'ensemble du patrimoine commun en pleine propriété.

Comme Joseph s'est suicidé, il n'est plus possible de prononcer une condamnation entraînant une indignité successorale. La famille de Joseph hérite par conséquent de l'ensemble du patrimoine commun, tandis que celle de Marie a seulement droit au patrimoine propre de Marie, puisque le droit d'usufruit de Joseph sur ce patrimoine s'est éteint à son décès.

Il y a, en l'occurrence, contradiction avec l'article 955 du Code civil. En cas de révocation de donations pour cause d'ingratitude, seuls certains comportements indignes sont pris en compte, sans que leur auteur doive avoir été condamné pour cela.

Parfois, le fait que la sanction soit encourue de plein droit semble également trop sévère. Pourquoi le pardon de la victime n'a-t-il d'ailleurs aucune influence sur l'indignité successorale? Ceci donne lieu à des jugements insatisfaisants. L'absence de pouvoir d'appréciation empêche en effet toute nuance (1).

Le législateur français opère une distinction entre une catégorie limitée de faits entraînant de plein droit l'indignité (2) et une catégorie plus large de faits pour lesquels le juge jouit d'un pouvoir d'appréciation lui permettant de conclure ou non à l'indignité (3).

Le pardon du testateur exclut également l'indignité dans plusieurs pays européens (4).

Il convient d'observer que l'article 745septies du Code civil dispose que le conjoint survivant peut perdre ses droits successoraux s'il a été déchu de

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad* 1997 (137-149), p. 142.

(2) Article 726 du Code civil français.

(3) Article 727, 727-1 du Code civil français.

(4) Article 728 du Code civil français; article 4.3.3. du Code civil néerlandais; § 2343 du Code civil allemand; article 466 du Code civil italien et IV. H-4:201 (2) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law.

De vereiste van een voorafgaande veroordeling heeft immers tot gevolg dat de sanctie ontlopen wordt indien het om één of andere reden niet tot een veroordeling kan komen.

Voorbeeld :

Het huwelijk van Jef en Maria bleef kinderloos. Jef pleegt een passionele moord op Maria, wanneer hij haar betrapt op overspel. Daarna pleegt hij onmiddellijk zelfmoord. Gevolg: Maria sterft vóór Jef, die langstlevende echtgenoot wordt en dus, zo de echtgenoten gehuwd waren onder een gemeenschapstelsel, aanspraak kan maken op het volledige gemeenschappelijke vermogen in volle eigendom.

Omdat Jef zelfmoord pleegde kan het niet meer tot een veroordeling komen met erfrechtelijke onwaardigheid tot gevolg. De familie van Jef erft bijgevolg het volledige gemeenschappelijke vermogen, terwijl de familie van Maria enkel recht heeft op het eigen vermogen van Maria, het recht van vruchtgebruik van Jef hierop is immers bij zijn overlijden vervallen.

Dit is in tegenstelling tot artikel 955 van het Burgerlijk Wetboek. Bij herroeping van schenkingen wegens ondankbaarheid, refereert men enkel aan het plegen van bepaalde onbetamelijke gedragingen, zonder dat men daarvoor veroordeeld moet zijn.

Ook het feit dat de sanctie van rechtswege wordt opgelopen, lijkt soms te streng. Waarom blijft trouwens vergiffenis van het slachtoffer zonder invloed op de erfrechtelijke onwaardigheid? Dit geeft aanleiding tot onbevredigende rechterlijke uitspraken. Het gebrek aan appreciatiebevoegdheid maakt nuanceringen immers onmogelijk (1).

In Frankrijk heeft men een onderscheid gemaakt tussen een beperkte categorie feiten die van rechtswege tot onwaardigheid leiden (2) en een bredere categorie van feiten waarbij de rechter appreciatiebevoegdheid krijgt om al dan niet tot onwaardigheid te besluiten (3).

Ook vergiffenis door de erfflater sluit onwaardigheid uit in tal van Europese landen (4).

Merk op dat artikel 745septies van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de langstlevende echtgenoot zijn erfrecht kan verliezen indien hij uit het ouderlijk gezag

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad* 1997 (137-149), p. 142.

(2) Artikel 726 van de *Code civil* van Frankrijk.

(3) Artikel 727, 727-1 van de *Code civil* van Frankrijk.

(4) Article 728 du *Code Civil* van Frankrijk; Artikel 4.3.3 van het Burgerlijk Wetboek van Nederland; § 2343 B.G.B. Duitsland; Artikel 466 van de *Code civil* van Italië en IV. H-4:201 (2) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law.

l'autorité parentale. Le plus souvent la doctrine considère *de facto* cet article comme un cas d'indignité successorale (1). Jusqu'à présent, c'est le seul article qui permette au juge de jouir d'un pouvoir d'appréciation.

4. Effets de l'indignité

La conséquence principale de l'indignité est évidemment l'incapacité à hériter. Il peut toutefois en résulter des conséquences néfastes pour des tiers de bonne foi. L'indigne est en effet réputé ne jamais avoir été héritier. Il est privé de ses droits avec effet rétroactif. Tous les actes juridiques qu'il a posés vis-à-vis de ces biens doivent être considérés comme nuls et nonavenus, ce qui a des implications négatives pour la sécurité juridique.

Exemple :

Pierre a tué sa mère, Marie, sans éveiller le moindre soupçon à son encontre. Personne n'est au courant. L'indignité n'est pas constatée. Pierre hérite de sa mère un terrain à bâtir. Il vend ce terrain pour une somme importante à un jeune couple, qui y construit une maison. Deux ans plus tard, l'on découvre que Pierre a assassiné sa mère. Il était donc indigne et ne pouvait hériter du terrain à bâtir, dont la vente est par conséquent annulée avec effet rétroactif.

Des tiers de bonne foi ne peuvent invoquer que l'article 2279 du Code civil et la prescription acquiescitive prévue par l'article 2265 du Code civil. Si la théorie de l'héritier apparent (2) recueille de plus en plus d'adhésion en Belgique, il est toutefois souhaitable de régler explicitement les droits des tiers de bonne foi (voir aussi l'article 334ter du Code civil).

Aux Pays-Bas, il est prévu explicitement qu'il faut respecter les droits acquis de bonne foi par des tiers avant l'établissement de l'indignité (3).

(1) Pintens, W., Van der Meersch, B. et Vanwinckelen, K., *Inleiding tot het familiaal vermogensrecht*, Universitaire Pers Leuven 2002, p. 594.

(2) Geelhand, N., *Het vertrouwensbeginsel als instrument van belangenafweging in het erfrecht. Een actualisering en nieuwe benadering van de zogenaamde theorie der schijnerfgenamen.*, Maklu 1995; Crémieu, «La validation des actes accomplis par l'héritier apparent», *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1910, 39; Donnedieu de Vabres, J., «Les actes de l'héritier apparent», *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1940, 385; Raucent, L., «Les actes de l'héritier apparent», *Ann. Dr.*, 1953, 109.

(3) Art. 4.3.2 du Code civil néerlandais.

van de kinderen is ontzet. Dit artikel wordt door de meerderheid van de rechtsleer *de facto* aangezien als een geval van erfrechtelijke onwaardigheid (1). Het is tot nog toe het enige geval waarbij de rechter appreciatiebevoegdheid heeft.

4. Gevolgen van onwaardigheid

Het belangrijkste gevolg van onwaardigheid is uiteraard onbekwaamheid om te erven. Dit kan echter ook nefaste gevolgen hebben voor derden te goeder trouw. De onwaardige wordt immers geacht nooit erfgenaam te zijn geweest. Zijn rechten worden met retroactieve kracht ongedaan gemaakt. Alle rechtshandelingen die hij ten aanzien van die goederen heeft gesteld, moeten als onbestaand worden beschouwd. Dit is nadelig voor de rechtszekerheid.

Voorbeeld :

Peter heeft op een sluwe wijze zijn moeder Maria gedood. Niemand is ervan op de hoogte. De onwaardigheid wordt niet vastgesteld. Peter erft een bouwgrond van zijn moeder. Peter verkoopt de bouwgrond voor een aardig bedrag aan een jong koppel dat er een huis op bouwt. Twee jaar later komt men te weten dat Peter zijn moeder heeft vermoord. Hij was dus onwaardig en kon de bouwgrond niet erven. De verkoop ervan wordt dan ook retroactief ongedaan gemaakt.

Derden te goeder trouw kunnen zich enkel beroepen op artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek en de verkrijgende verjaring in artikel 2265. De theorie van de schijnerfgenaam (2) vindt wel steeds meer en meer ingang in België, maar het verdient toch aanbeveling de rechten van derden te goeder trouw uitdrukkelijk te regelen. (zie ook artikel 334ter van het Burgerlijk Wetboek)

In Nederland werd uitdrukkelijk gesteld dat de rechten van derden te goeder trouw verkregen voordat de onwaardigheid is vastgesteld, worden geëerbiedigd (3).

(1) Pintens, W., Van der Meersch, B. en Vanwinckelen, K., *Inleiding tot het familiaal vermogensrecht*, Universitaire Pers Leuven 2002, p. 594.

(2) Geelhand, N., *Het vertrouwensbeginsel als instrument van belangenafweging in het erfrecht. Een actualisering en nieuwe benadering van de zogenaamde theorie der schijnerfgenamen.*, Maklu 1995; Crémieu, «La validation des actes accomplis par l'héritier apparent», *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1910, 39; Donnedieu de Vabres, J., «Les actes de l'héritier apparent», *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1940, 385; Raucent, L., «Les actes de l'héritier apparent», *Ann. Dr.*, 1953, 109.

(3) Artikel 4.3.2 van het Burgerlijk Wetboek, Nederland.

C. Révocation de donations pour cause d'ingratitude

L'article 955 du Code civil énumère les comportements indignes qui peuvent donner lieu à la révocation judiciaire de la donation pour cause d'ingratitude :

1. le donataire attente à la vie du donateur;
2. le donataire s'est rendu coupable de sévices, délits ou injures graves envers le donateur;
3. le donataire refuse des aliments au donateur.

Les deux premiers entraînent également la révocation des legs (libéralité) (article 1046 du Code civil), au même titre que l'injure grave faite par le légataire à la mémoire du testateur (article 1047 du Code civil).

Une assimilation complète des causes d'indignité successorale à celles de la révocation pour cause d'ingratitude n'est pas requise (1). Alors que l'on peut parfois être appelé à la succession sans qu'il y ait jamais eu de lien étroit entre le testateur et l'héritier, il n'en va pas de même dans le cadre de donations. Une donation découle en effet toujours de l'inclination personnelle du donateur envers le donataire. Il n'apparaît donc pas déraisonnable d'ajouter ici quelques causes plus strictes (2). Parallèlement à la possibilité de révocation judiciaire des donations et des legs pour cause d'ingratitude, que la loi prévoit déjà depuis longtemps, il serait judicieux de confirmer explicitement, dans le cadre de cette approche plus générale, que les institutions contractuelles sont également révocables judiciairement pour cause d'ingratitude, même si cela est déjà admis par la jurisprudence et la doctrine.

1. Comment devient-on ingrat ?

Sur d'autres points, il existe, entre l'indignité et l'ingratitude, des différences qui sont plus difficiles à justifier.

Pourquoi l'héritier qui tue son testateur doit-il être condamné pénalement à l'indignité, si le donataire qui a attenté à la vie de son donateur peut être considéré

(1) Il est à noter que le Code civil allemand assimile pratiquement les réglementations en matière d'indignité et d'ingratitude.

(2) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad 1997*, p. 144.

C. Herroeping van schenkingen wegens ondankbaarheid

Artikel 955 van het Burgerlijk Wetboek somt de onbetamelijke gedragingen op die aanleiding kunnen geven tot gerechtelijke herroeping van de schenking wegens ondankbaarheid :

1. de begiftigde pleegt een aanslag op het leven van de schenker;
2. de begiftigde heeft de schenker mishandeld, een misdrijf tegenover de schenker gepleegd of hem grof beledigd;
3. de begiftigde weigert de schenker levensonderhoud te verschaffen.

De eerste twee gevallen geven ook aanleiding tot het herroepen van legaten (*libéralité*) (artikel 1046 van het Burgerlijk Wetboek), evenals het grof beledigen van de nalatenschap zelf door de legataris (artikel 1047 van het Burgerlijk Wetboek)

Een volledige gelijkstelling van de gronden tot erfrechtelijke onwaardigheid en die van herroeping wegens ondankbaarheid is niet vereist (1). Terwijl men soms tot de nalatenschap kan geroepen zijn zonder dat er ooit een hechte band is geweest tussen erflater en erfgenaam, is dit anders bij giften. Een gift vloeit immers wél steeds voort uit de persoonlijke genegenheid jegens de begiftigde. Het is dus niet onredelijk om hier in enkele strengere gronden te voorzien (2). Naast de reeds lang wettelijk voorziene mogelijkheid om schenkingen en legaten gerechtelijk te herroepen wegens ondankbaarheid, lijkt het aangewezen om ter gelegenheid van deze meer algemene aanpak uitdrukkelijk te bevestigen dat ook contractuele erfstellingen wegens ondankbaarheid gerechtelijk herroepen kunnen worden, al werd dat al door rechtspraak en rechtsleer aanvaard.

1. Hoe wordt men ondankbaar ?

Op andere punten zijn er verschillen tussen onwaardigheid en ondankbaarheid, die moeilijker te verantwoorden zijn.

Waarom moet de erfgenaam die zijn erflater doodt strafrechtelijk veroordeeld zijn om onwaardig te zijn, als de begiftigde die een aanslag op het leven van zijn

(1) Merk op dat in het Duitse B.G.B de regeling inzake onwaardigheid en ondankbaarheid quasi gelijklopend zijn.

(2) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad 1997*, blz. 144.

comme ingrat sans faire l'objet d'une condamnation pénale ?

2. Conséquences de l'ingratitude

Contrairement au régime en matière d'indignité, des règles visant à protéger, dans certaines conditions, les droits de tiers sont prévues à l'article 958 du Code civil.

De plus, l'ingratitude ne s'applique pas de plein droit, mais son application doit être réclamée. Si le donateur ne demande pas la révocation dans un court délai, on considère en outre qu'il a pardonné au donataire son comportement indigne. Mais pourquoi, dans ce cas, le pardon ne peut-il pas jouer un rôle en matière d'indignité successorale ?

D. Perte des avantages matrimoniaux en cas de comportement incorrect de la part de l'un des conjoints

Les avantages matrimoniaux sont des avantages fixés par les conjoints en faveur de l'un ou de l'autre et qui découlent de la composition, des effets ou de la liquidation-partage du régime matrimonial choisi. Traditionnellement, l'on établit surtout une distinction entre deux types d'avantages matrimoniaux :

1. les clauses d'apport modifient la composition du patrimoine (un conjoint peut, par exemple, inclure un terrain à bâtir dans le patrimoine commun, de sorte que l'autre conjoint en bénéficie également, étant donné que les deux conjoints sont dorénavant propriétaires pour moitié de ce terrain à bâtir);

2. les clauses de partage inégal à l'avantage du conjoint survivant (par exemple, la clause d'attribution de communauté attribuant l'intégralité du patrimoine commun au conjoint survivant).

En ce qui concerne les avantages matrimoniaux, le Code civil ne prévoit aucun règlement sanctionnant un comportement incorrect de l'un des conjoints. D'ailleurs, dans les cas exceptionnels d'assimilation d'avantages matrimoniaux à des donations (articles 1455, 1464 et 1465 du Code civil), l'on admet à présent que cette assimilation n'a lieu que dans le cadre de la protection accordée sous la forme d'une réserve et pas, dès lors, dans le cadre de l'article 955 du Code civil.

Cas de déchéance des avantages matrimoniaux

L'article 1429 du Code civil prévoit que le divorce ne donne plus ouverture aux droits de survie. L'article 334ter du même Code prévoit que tous les droits que l'autre époux a consentis par contrat de

schenker pleegt ondankbaar kan zijn zonder strafrechtelijke veroordeling ?

2. Gevolgen van de ondankbaarheid

In tegenstelling tot de regeling inzake de onwaardigheid, voorziet artikel 958 wél in een regeling waarbij de rechten van derden onder bepaalde voorwaarden beschermd zijn.

Ook treedt ondankbaarheid niet van rechtswege op, maar moet deze gevorderd worden. Als de schenker de herroeping niet binnen korte termijn vordert, gaat men er bovendien van uit dat hij de begiftigde zijn onbetamelijk gedrag vergeven heeft. Waarom mag vergiffenis dan geen rol spelen bij erfrechtelijke onwaardigheid ?

D. Verval van de huwelijksvoordelen bij onbetamelijk gedrag van een echtgenoot

Huwelijksvoordelen zijn voordelen die voor en door de echtgenoten ontstaan uit de samenstelling, de werking of de vereffening-verdeling van het gekozen huwelijksvermogensstelsel. Men maakt traditioneel vooral onderscheid tussen twee soorten huwelijksvoordelen :

1. De inbrengbedingen wijzigen de samenstelling van de vermogens (bijvoorbeeld een echtgenoot die een bouwgrond in het gemeenschappelijk vermogen inbrengt, waardoor de andere echtgenoot er ook het voordeel van geniet, aangezien beide voortaan voor de helft eigenaar zijn van die bouwgrond).

2. De bedingen van ongelijke verdeling ten voordele van de langstlevende echtgenoot (bijvoorbeeld verblijvingsbeding : het volledige gemeenschappelijke vermogen gaat naar de langstlevende).

Wat betreft huwelijksvoordelen is nergens in het Burgerlijk Wetboek in een regeling voorzien die onbetamelijk gedrag van een echtgenoot sanctioneert. In de uitzonderlijke gevallen waarin huwelijksvoordelen als schenkingen worden beschouwd (artikel 1455, 1464 en 1465 B.W), wordt nu trouwens aanvaard dat dit enkel het geval is in het kader van de reservebescherming en dus niet in het kader van artikel 955 van het Burgerlijk Wetboek

Gevallen van verval van huwelijksvoordelen

Artikel 1429 van het Burgerlijk Wetboek stelt dat de overlevingsrechten niet meer opvorderbaar zijn bij echtscheiding. Artikel 334ter van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat al de voordelen die de andere

mariage sont révoqués de plein droit à l'égard du conjoint qui s'avère avoir un enfant adultérin.

Cela signifie toutefois que bon nombre de comportements incorrects n'entraînent pas la déchéance d'un avantage matrimonial. Aucune disposition ne prévoit, par exemple, la déchéance à l'égard du conjoint qui a assassiné son époux/épouse (1).

Étant donné que la liquidation-partage du patrimoine matrimonial a lieu avant la liquidation-partage de la succession, cet effet est encore renforcé. Les avantages matrimoniaux peuvent vider la succession de sa substance. Si, en cas de comportement incorrect, il n'est pas possible d'agir sur les avantages matrimoniaux, une indignité successorale à l'égard d'une succession vidée de sa substance n'a plus beaucoup de sens.

Lors de la récente modification de l'article 1447 du Code civil, qui prévoit qu'en cas de violence conjugale, la victime se fait attribuer par préférence le logement familial, on a également omis de doter cette violence conjugale d'effets sur les avantages matrimoniaux.

C'est la raison pour laquelle la présente proposition de loi entend sanctionner le comportement incorrect du conjoint survivant, au sens de l'article 727 du Code civil, par une possibilité de déchéance de l'avantage matrimonial, qu'il s'agisse d'une clause d'apport ou d'une clause de partage inégal (2).

E. Le droit aux aliments à charge de la succession

L'action alimentaire permet de créer la solidarité obligatoire entre des personnes dans le besoin et leurs parents plus aisés. Le Code civil prévoit également la possibilité, pour les personnes suivantes, d'introduire des actions alimentaires de ce type à charge de la succession :

(1) La jurisprudence s'est alors tournée vers l'article 1178 du Code civil. Le droit de survie a alors été considéré comme un engagement conditionnel de survie de la partie adverse. Du fait que le conjoint-assassin a empêché la réalisation de cette condition, elle est considérée comme accomplie. Autrement dit : le conjoint assassiné est considéré comme le survivant et reçoit dès lors le patrimoine commun. L'article 1178 du Code civil n'offre cependant aucune solution pour les clauses de rapport qui ont été faites par le conjoint assassiné et qui profitent également au conjoint-assassin. Une réglementation générale s'impose donc.

(2) On notera qu'actuellement, les articles 299 et 334ter du Code civil sont interprétés en ce sens que la déchéance ne porte que sur les droits de survie. La présente proposition de loi va donc plus loin. Il n'y a en effet aucune raison pour qu'en cas de comportement incorrect, la déchéance soit limitée aux droits de survie, et ne porte pas sur les clauses d'apport.

echtgenoot bij huwelijkscontract heeft toegestaan van rechtswege herroepen zijn ten aanzien van de echtgenoot die blijkt een overspelig kind te hebben.

Dit betekent echter dat tal van onbetamelijke gedragingen niet leiden tot het verval van een huwelijksvoordeel. Geen enkele bepaling voorziet bijvoorbeeld in verval ten aanzien van de echtgenoot die zijn wederhelft vermoord heeft (1).

Doordat de vereffening-verdeling van het huwelijksvermogen plaatsvindt vóór de vereffening-verdeling van de nalatenschap, wordt dit effect nog versterkt. Huwelijksvoordelen kunnen de nalatenschap uithollen. Als men bij onbetamelijk gedrag niet kan ingrijpen op de huwelijksvoordelen, dan heeft een erfrechtelijke onwaardigheid ten aanzien van een uitgeholde nalatenschap niet veel zin meer.

Ook bij de jongste wijziging van artikel 1447 van het Burgerlijk Wetboek, dat bij partnergeweld de gezinswoning preferentieel toewijst aan het slachtoffer, heeft men er niet aan gedacht dit partnergeweld gevolgen te laten ressorteren op de huwelijksvoordelen.

Hier wordt daarom onbetamelijk gedrag door de langstlevende echtgenoot, zoals voorzien in artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek, gesanctioneerd door het mogelijk verval van het huwelijksvoordeel en dit zowel zo het om een inbrengbeding gaat als om een beding van ongelijke verdeling (2).

E. Het recht op levensonderhoud ten laste van de nalatenschap

De vordering tot levensonderhoud is een middel om verplichte solidariteit te creëren tussen behoeftigen en hun rijkere (bloed)verwanten. Het Burgerlijk Wetboek voorziet ook in een aantal dergelijke vorderingen tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap, als de vordering van :

(1) In de rechtspraak heeft men soelaas gezocht in artikel 1178 van het Burgerlijk Wetboek. Het overlevingsrecht wordt dan gezien als een verbintenis onder voorwaarde dat de tegenpartij langst leeft. Doordat de echtgenoot-moordenaar verhinderd heeft dat deze voorwaarde zich zou voltrekken, wordt de voorwaarde geacht vervuld te zijn. Met andere woorden : de vermoorde echtgenoot wordt aangezien als de langstlevende en krijgt dan ook het gemeenschappelijke vermogen. Artikel 1178 van het Burgerlijk Wetboek biedt echter geen soelaas voor de inbrengbedingen, die door de vermoorde echtgenoot werden gedaan en ook de echtgenoot-moordenaar tot voordeel strekken. Een algemene regeling is dus aangewezen.

(2) Merk op dat artikelen 299 en 334ter momenteel geïnterpreteerd worden op een wijze dat het verval enkel betrekking heeft op de overlevingsrechten. Dit wetsvoorstel gaat dus verder. Er is immers geen reden waarom het verval bij onbetamelijk gedrag beperkt zou moeten zijn tot overlevingsrechten, en niet tot inbrengbedingen.

— l'époux survivant, à charge de la succession de l'époux prémourant (article 205*bis*, § 1er, du Code civil);

— l'ex-époux, à charge de la succession de l'ex-partenaire prédécédé lorsque ce dernier devait des aliments après le divorce (article 301, § 6, et 307*bis*, § 1er, du Code civil);

— l'enfant envers lequel le testateur a été condamné à des aliments sur pied de l'article 339*bis*, alinéa 1er, Code civil;

— les adoptants, à charge de la succession de l'enfant adopté (article 364, alinéa 2, du Code civil);

— le pupille, à charge de la succession du tuteur officieux (article 475*quinquies*, alinéa 2, du Code civil);

— les ascendants, à charge de la succession de leur descendant sans enfant, à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par les libéralités qu'il a faites au profit de son conjoint survivant (article 205*bis*, § 2, du Code civil);

— les ascendants, à charge de la succession de leur descendant sans enfant, à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par les libéralités qu'il a faites au profit de son cohabitant légal survivant (article 1477, § 5, du Code civil).

Le Code civil ne prévoit pas de règlement général en ce qui concerne l'impact des comportements incorrects sur la possibilité d'intenter une action alimentaire à charge de la succession. Quelques dispositions isolées existent toutefois.

Par exemple, l'époux coupable ne peut, en cas de divorce, obtenir d'aliments à charge de son ex-partenaire (article 301; 308 du Code civil) ni, partant, à charge de la succession de celui-ci. La loi relative à la protection de la jeunesse prévoit également qu'un parent est exclu du droit aux aliments à charge de l'enfant dont il a été déchu de l'autorité parentale.

Dans certains cas en outre, la jurisprudence et la doctrine tiennent effectivement compte du comportement incorrect dans la fixation du montant de la pension alimentaire. Le montant est alors limité à un minimum (1).

L'on peut toutefois aboutir à des situations curieuses: un ex-époux qui, lors du divorce, a été jugé

(1) Gerlo, J., «Onderhoudsgelden», 1985, n° 36; Van Houtte, J. et Breda, J., «Behoeftige hoogbejaarden en onderhoudsplichtige kinderen, een rechtssociologisch onderzoek» in *Commissie van openbare onderstand en vredegerrecht*, 1976, 128; Pélissier, J., *Les obligations alimentaires, Unité ou diversité?*, Paris 1961, 140.

— de langstlevende echtgenoot ten laste van de nalatenschap van de eerststervende (artikel 205*bis*, § 1, van het Burgerlijk Wetboek);

— de ex-echtgenoot ten laste van de nalatenschap van de vooroverleden ex-partner, indien deze na de echtscheiding onderhoud verschuldigd was (artikel 301, § 6, 307*bis*, § 1, van het Burgerlijk Wetboek);

— een kind ten aanzien van wie de erflater tot een onderhoudsuitkering veroordeeld werd op grond van artikel 339*bis*, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek;

— de adoptanten ten laste van de nalatenschap van het geadopteerde kind (artikel 364, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek);

— de pupil ten laste van de nalatenschap van de pleegvoogd (artikel 475 *quinquies*, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek);

— de ascendenten ten laste van de nalatenschap van hun kinderloze descendent, ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van de giften die hij deed aan zijn langstlevende echtgenoot (artikel 205*bis*, § 2, van het Burgerlijk Wetboek).

— de ascendenten ten laste van de nalatenschap van hun kinderloze descendent ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van giften die hij deed aan zijn langstlevende wettelijk samenwonende (artikel 1477, § 5, van het Burgerlijk Wetboek);

Het Burgerlijk Wetboek voorziet niet in een algemene regeling wat de invloed van onbetamelijke gedragingen betreft op de mogelijkheid om een vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap in te stellen. Er zijn wel enkele alleenstaande bepalingen.

De schuldige echtgenoot bij echtscheiding kan bijvoorbeeld geen onderhoudsuitkering krijgen van zijn ex-partner (artikel 301; 308 van het Burgerlijk Wetboek) en dus ook niet diens nalatenschap aanspreken. Ook de Jeugdbeschermingswet stelt dat een ouder uitgesloten is van het recht op levensonderhoud ten aanzien van het kind, ten aanzien van wie hij uit het ouderlijk gezag ontzet is.

Daarnaast houdt sommige rechtspraak en rechtsleer wel rekening met het onbetamelijk gedrag bij het vaststellen van het bedrag van het levensonderhoud. Dat bedrag wordt dan tot een minimum beperkt (1).

Toch komt men in een eigenaardige situatie terecht: een ex-echtgenoot die bij echtscheiding schuldige

(1) Gerlo, J., «Onderhoudsgelden», 1985, nrs. 36; Van Houtte, J. en Breda, J., «Behoeftige hoogbejaarden en onderhoudsplichtige kinderen, een rechtssociologisch onderzoek» in *Commissie van openbare onderstand en vredegerrecht*, 1976, 128.; Pélissier, J., *Les obligations alimentaires, Unité ou diversité?*, Parijs 1961, 140.

coupable, perd tout droit aux aliments, même à l'égard de la succession de l'ex-partenaire, alors qu'un époux qui assassine sa moitié peut, en revanche, toujours intenter une action alimentaire à charge de la succession de sa victime, même s'il se retrouve dans le besoin précisément parce que le meurtre l'a rendu indigne de la succession et si les donations de la victime ont, pour la même raison, été révoquées pour cause d'ingratitude !

F. Contenu de la proposition de loi

La présente proposition de loi vise à actualiser les causes d'indignité successorale en complétant, à l'article 727 du Code civil, la liste des comportements incorrects à sanctionner. En outre, ces mêmes comportements pourront désormais également entraîner la déchéance d'une action alimentaire à charge de la succession et la déchéance d'avantages matrimoniaux.

Mais désormais, les droits des tiers de bonne foi resteront sauvegardés.

La proposition de loi se base essentiellement sur une proposition élaborée par un groupe de travail du Comité d'études et de législation de la Fédération royale du notariat belge (1) faisant suite à l'analyse critique d'une proposition de loi modifiant les articles 727 et 730 du Code civil. (déposée à l'époque au Sénat) (2), laquelle n'a toutefois pas été adoptée.

II. PROPOSITION DE LOI MODIFIANT LE CODE CIVIL EN VUE D'AUTORISER LA REPRÉSENTATION DE L'HÉRITIÉR RENONÇANT

Étant donné qu'il est proposé de permettre la représentation d'une personne frappée d'indignité successorale, il convient également d'adapter plusieurs dispositions en matière de représentation.

En outre, dans un souci de cohérence, il est également indiqué de permettre la représentation d'un héritier renonçant.

Une proposition de loi en ce sens a déjà été déposée, en l'occurrence la proposition de loi modifiant le Code civil en vue d'autoriser la représentation de l'héritier renonçant (doc. Sénat, 4-131/1 - SE 2007), déposée le 31 juillet 2007, mais en raison de considérations

(1) Trav. Com. ét. et lég. not. — Dossier 4332-4333, et le rapport M. Puelinckx-Coene, Travaux du Comité d'études et de législation du notariat (1995-96), Dupuis, Gilly, 2000, 375-391.

(2) Doc. Sénat 1-176/001, session 1995-1996, déposée par la sénatrice J. Milquet, proposition de loi modifiant les articles 727 et 730 du Code civil

bevonden werd, verliest elk recht op onderhoud, ook ten laste van de nalatenschap van de ex-partner. Daarentegen: een echtgenoot die zijn wederhelft vermoordt kan nog steeds een vordering tot levensonderhoud instellen ten laste van de nalatenschap van zijn slachtoffer. Dit kan hij doen zelfs indien hij juist behoeftig werd doordat de moord hem erfrechtelijk onwaardig maakte en de schenkingen van het slachtoffer om dezelfde reden wegens ondankbaarheid werden herroepen !

F. Inhoud van het wetsvoorstel

We willen de gronden tot erfrechtelijke onwaardigheid actualiseren door in artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek de te sanctioneren onbetamelijke gedragingen uit te breiden. Bovendien kunnen diezelfde gedragingen nu ook aanleiding geven tot afwijzing van een vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en tot verval van huwelijksvoordelen.

Maar de rechten van derden te goeder trouw worden nu steeds beschermd.

Het wetsvoorstel is hoofdzakelijk gebaseerd op een voorstel uitgewerkt door een werkgroep van het Comité voor Studie en Wetgeving van de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen (1) als gevolg van de kritische analyse van een wetsvoorstel tot wijziging van artikel 727 en 730 van het Burgerlijk Wetboek (destijds ingediend in de Senaat) (2), dat evenwel niet werd aangenomen.

II. WETSVOORSTEL TOT WIJZIGING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK TENEINDE PLAATSVERVULLING VAN DE VERWERPENDE ERFGENAAM TOE TE LATEN

Nu voorgesteld wordt plaatsvervulling mogelijk te maken van een erfrechtelijk onwaardige, moeten ook een aantal bepalingen inzake plaatsvervulling aangepast worden.

Het is daarbij met het oog op coherentie, aangezien ook plaatsvervulling van een verwerpende erfgenaam mogelijk te maken.

Een wetsvoorstel in die zin werd reeds ingediend, meer in het bijzonder het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te laten (stuk Senaat, 4-131/1- BZ 2007), ingediend op 31 juli 2007,

(1) CSW — Dossier 4332-4333, met verslag .M. Puelinckx-Coene, Verslagen en debatten van het CSW (1995-1996), Dupuis, Gilly, 2000, 375-391.

(2) Parl. St. Senaat 1-176/001, zitting 1995-1996, ingediend door senator Milquet, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 727 en 730 van het Burgerlijk Wetboek

d'ordre technico-juridique, il est préférable d'intégrer les deux propositions de loi au sein de la proposition de loi actuelle, plus générale.

La présente proposition de loi reprend dès lors le texte de la proposition de loi précitée.

Notre pays est confronté au vieillissement rapide de sa population. En conséquence, les Belges héritent en moyenne de plus en plus tard. L'espérance de vie est de 76 ans pour les hommes et même de 82 ans pour les femmes (1). La plupart des personnes âgées d'aujourd'hui ont eu leurs enfants entre 20 et 30 ans. Il s'ensuit que de nombreuses personnes héritent alors qu'elles sont pratiquement en fin de carrière.

Pourtant, c'est au début de notre vie que nous réalisons les investissements les plus lourds (acheter/construire une maison, avoir des enfants, etc.). De nombreux jeunes ménages empruntent donc des sommes considérables pour financer ces investissements.

Si la représentation est également possible en cas de renonciation, il est surtout important, du point de vue du droit civil, que les parents puissent alors choisir de transmettre ce qu'ils héritent de leurs propres parents (à un âge plus avancé) immédiatement à leurs enfants (c'est-à-dire les petits-enfants du défunt). Sous l'empire du droit actuellement en vigueur, les petits-enfants ne peuvent venir à la succession de leur grand-parent, à laquelle leur parent a renoncé, que de leur propre chef, et ils sont alors exclus par les autres enfants de leur grand-parent, qui n'ont pas rejeté la succession et se trouvent dans un degré plus rapproché, ou par les autres petits-enfants si ceux-ci viennent quand même à la succession par représentation.

Si les parents désirent toutefois transmettre cette succession à leurs enfants sous l'empire du droit actuel, l'opération n'est plus intéressante du point de vue fiscal. En effet, ils doivent d'abord accepter eux-mêmes la succession et en faire ensuite donation à leurs enfants. Outre les droits de succession déjà payés, ils doivent encore s'acquitter de droits de donation (2).

(1) Chiffres de l'Institut national de statistique.

(2) Cela vaut surtout pour les biens immobiliers. Sous certaines conditions, des biens mobiliers et des valeurs sont transmissibles par don manuel sans être soumis à des droits d'enregistrement. La Communauté flamande s'est d'ailleurs déjà efforcée de réduire sensiblement les droits d'enregistrement sur les donations en ligne directe — c'est-à-dire entre ascendants et descendants — de biens immobiliers et mobiliers (article 131 de la loi sur les droits d'enregistrement, modifié par le décret de la Communauté flamande du 19 décembre 2003; décret de la Communauté flamande du 24 décembre 2004). Un effort supplémentaire provisoire a également été consenti afin d'augmenter l'attrait de la donation de terrains à bâtir (article 141*novies* de la loi sur les droits d'enregistrement, modifié par le décret de la Communauté flamande du 21 décembre 2002; décret de la Communauté flamande du 24 décembre 2002).

doch uit technisch-juridische overwegingen verdient het de voorkeur beide wetsvoorstellen te integreren in huidig meer algemeen wetsvoorstel.

Dit wetsvoorstel neemt dan ook de tekst over van voornoemd wetsvoorstel.

België kampt met een snel verouderende bevolking. Door deze vergrijzing wordt de gemiddelde leeftijd waarop men erft steeds hoger. De levensverwachting voor mannen is 76 jaar, die van vrouwen zelfs 82 jaar (1). De ouderen van nu kregen hun kinderen meestal tussen 20- en 30-jarige leeftijd. Dit heeft tot gevolg dat veel mensen erven, terwijl ze al tegen het einde van hun loopbaan aankijken.

Toch doen we de grootste investeringen in ons leven (een huis kopen/bouwen, kinderen krijgen, ...) wanneer we nog jong zijn. Veel jonge gezinnen gaan dan ook aanzienlijke leningen aan om dit te financieren.

Zo plaatsvervulling ook bij verwerping mogelijk is, is civielrechtelijk vooral van belang dat ouders er dan kunnen voor kiezen wat zij van hun ouders (op latere leeftijd) erven meteen te laten toekomen aan hun kinderen (de kleinkinderen dus van de overledene). Onder het nu nog geldende recht kunnen de kleinkinderen bij verwerping door hun ouder enkel in eigen hoofde opkomen en worden ze dan uitgesloten door de andere kinderen van hun grootouder, die de nalatenschap niet verwierpen en in dichtere graad staan of door de andere kleinkinderen zo die wel via plaatsvervulling tot de nalatenschap komen.

Indien onder het huidige recht ouders die nalatenschap van de grootouders toch aan hun kinderen willen laten toekomen, wordt dit fiscaal oninteressant. Ze moeten dan immers eerst zelf de nalatenschap aanvaarden en die dan nadien aan hun kinderen schenken. Bovenop de successierechten die zij betaald hebben, zouden zij dan nog eens schenkingsrechten moeten betalen (2).

(1) Cijfers Nationaal Instituut voor de statistiek.

(2) Dit geldt evenwel vooral voor onroerende goederen. Via handgift kan men onder bepaalde voorwaarden roerende goederen en waarden schenken, zonder dat hierop registratierechten verschuldigd zijn. Ook heeft de Vlaamse Gemeenschap al inspanningen geleverd om de registratierechten op schenkingen in rechte lijn — dus tussen ascendenten en descendenten — van onroerende en roerende goederen sterk te verlagen (artikel 131 W. Reg.R., zoals gewijzigd door Decr. Vl. Gem. 19 december 2003; Decr. Vl. Gem. 24 december 2004). Tijdelijk werd ook een extra inspanning geleverd om de schenking van bouwgrond aantrekkelijker te maken (artikel 141*novies* W.Reg.R., zoals gewijzigd door Decr. Vl. Gem. 21 december 2002; Decr. Vl. Gem. 24 december 2002).

Il peut être remédié à ces problèmes en autorisant la représentation d'un héritier renonçant. Imaginons que les grands-parents décèdent et que les parents renoncent à l'héritage, les petits-enfants peuvent dans ce cas hériter de leurs grands-parents par le biais de la représentation. Les droits de succession ne seraient dès lors dus qu'une seule fois sur cet héritage.

Ce régime correspond au «saut de génération volontaire» déjà évoqué il y a quelques années.

De Page avait déjà critiqué, en son temps, l'impossibilité d'occuper la place d'un héritier renonçant (1) :

«L'on ne vient jamais par représentation d'un héritier qui a renoncé» (article 787 du Code civil).

Cette règle se justifie assez mal.

La doctrine enseigne qu'en renonçant, le successible épuise son droit; le représentant ne trouve donc plus aucun droit à exercer à la place du représenté. L'explication repose, à notre avis, sur une confusion entre la représentation successorale et la représentation conventionnelle.

(...)

Mais on peut répondre que la renonciation est un acte subjectif et non familial, et que la renonciation d'un successible ne lie que celui qui l'a faite.

(...)

Le problème gît en droit, et nous persistons à ne pas voir pourquoi les descendants ne peuvent occuper la place d'un renonçant, qui est censé n'avoir jamais été héritier (article 785 du Code civil)

Cette règle conduit d'ailleurs à des résultats choquants.»

Cette critique se fait toujours entendre dans la doctrine actuelle (2).

Le nouveau Code civil néerlandais, par exemple, autorise la représentation de l'héritier renonçant (3).

Nous ne voyons dès lors aucune raison de conserver cette règle surannée dans le Code civil.

(1) De Page, H., Dekkers, R., *Traité élémentaire de droit civil belge, Tome IX. Les successions*, Bruylant, 1974, p. 138.

(2) Puelinckx-Coene, M., «*Erfrecht*», Kluwer 1996, marginal n° 151.

(3) Article 4.3.3 du Code civil néerlandais; article 728 du Code civil

Deze problemen kunnen verholpen worden door plaatsvervulling van een verwerpende erfgenaam toe te laten. Stel dat de grootouders overlijden en de ouders de nalatenschap verwerpen, dan kunnen de kleinkinderen via plaatsvervulling van hun grootouders erven. Op deze nalatenschap zou slechts één keer successierechten verschuldigd zijn.

Deze regeling komt overeen met een «vrijwillige erfenisprong», waarover een aantal jaar geleden ook al sprake was.

De onmogelijkheid om de plaats te vervullen van een verwerpende erfgenaam, werd destijds al door De Page bekritiseerd (1) :

«L'on ne vient jamais par représentation d'un héritier qui a renoncé (Code civil artikel 787).

Cette règle se justifie assez mal.

La doctrine enseigne qu'en renonçant, le successible épuise son droit; le représentant ne trouve donc plus aucun droit à exercer à la place du représenté. L'explication repose, à notre avis, sur une confusion entre la représentation successorale et la représentation conventionnelle.

(...)

Mais on peut répondre que la renonciation est un acte subjectif et non familial, et que la renonciation d'un successible ne lie que celui qui l'a faite.

(...)

Le problème gît en droit, et nous persistons à ne pas voir pourquoi les descendants ne peuvent occuper la place d'un renonçant, qui est censé n'avoir jamais été héritier (Code civil artikel 785)

Cette règle conduit d'ailleurs à des résultats choquants.»

Deze kritiek weerklinkt in de huidige rechtsleer nog steeds (2).

In het nieuwe Nederlandse Burgerlijk Wetboek is bijvoorbeeld plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toegelaten (3).

Wij zien dus geen reden meer om aan deze achterhaalde regel uit het Burgerlijk Wetboek vast te houden.

(1) De Page, H., Dekkers, R., *Traité élémentaire de droit civil belge, Tome IX Les successions*, Bruylant 1974, p. 138.

(2) Puelinckx-Coene, M., «*Erfrecht*», Kluwer 1996, randnr. 151.

(3) Artikel 4.3.3 van het Burgerlijk Wetboek, Nederland; artikel 728 C.C.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2 (203, § 2, du Code civil)

Le § 6 qu'il est proposé d'ajouter à l'article 205*bis* prévoit la possibilité de rejeter les actions à charge de la succession. Il est souhaitable de prévoir également pour le beau-parent survivant la possibilité d'être dispensé de l'obligation de contribution prévue par l'article 203, § 1er, du Code civil, à l'égard d'un bel-enfant indigne.

C'est le juge saisi qui appréciera si la dispense est justifiée.

Article 3 (205*bis* du Code civil)

Il est ajouté un § 6 à cet article. Le juge peut rejeter l'action en réclamation d'une pension alimentaire à charge de la succession si le demandeur s'est comporté de façon incorrecte. Pour l'énumération des comportements incorrects à prendre en considération, il est renvoyé à l'article 727 du Code civil.

Article 4-6 (301, § 10; 353.14, alinéa 2 et 339*bis* du Code civil)

La majorité des articles relatifs aux aliments à charge de la succession renvoient déjà à l'article 205*bis*. Ils doivent toutefois être adaptés de manière à renvoyer désormais aussi au § 6 nouvellement inséré.

Article 7 (art. 387 du Code civil)

Il est inséré à l'article 387 proposé du Code civil une référence à l'article 730, alinéa 2, du même Code, qui énonce les exceptions à l'usufruit légal des parents.

Article 8 (art. 727 du Code civil)

La proposition de loi vise avant tout à actualiser la liste des comportements incorrects en élargissant l'article 727 du Code civil.

La Commission du Droit de la famille de la Fédération royale du notariat belge estime que l'exigence récurrente du constat en droit civil de l'indignité successorale, par un juge disposant d'un pouvoir d'appréciation, entraîne une charge de procédure trop lourde pour les héritiers. Elle implique en effet que même si un héritier a été condamné au pénal

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 2 (203, § 2, van het Burgerlijk Wetboek)

In de voorgestelde toe te voegen paragraaf 6 van artikel 205*bis* wordt bepaald dat vorderingen ten laste van de nalatenschap kunnen worden afgewezen. Het is aangewezen ook voor de langstlevende stiefouder in de mogelijkheid te voorzien vrijgesteld te worden van de verplichting tot de bijdrage voorzien in artikel 203, § 1, van het Burgerlijk Wetboek ten aanzien van een onwaardig stiefkind.

De rechter bij wie de zaak aanhangig is, zal oordelen of de vrijstelling gerechtvaardigd is.

Artikel 3 (205*bis* van het Burgerlijk Wetboek)

Aan dit artikel wordt een paragraaf 6 toegevoegd. De rechter kan de vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap afwijzen, indien de behoeftige zich onbetamelijk gedragen heeft. Er wordt verwezen naar artikel 727 voor een opsomming van de in aanmerking te nemen onbetamelijke gedragingen.

Artikel 4-6 (301, § 10; 353.14, tweede lid en 339*bis* van het Burgerlijk Wetboek)

De meeste artikelen inzake levensonderhoud ten laste van de nalatenschap, verwijzen reeds naar artikel 205*bis*. Zij moeten echter worden aangepast zodat ze voortaan ook naar de nieuw ingevoegde paragraaf 6 verwijzen.

Artikel 7 (art. 387 van het Burgerlijk Wetboek)

In artikel 387 van het Burgerlijk Wetboek, dat de uitzonderingen op het ouderlijk vruchtgenot bevat, wordt een verwijzing ingelast naar het voorgestelde artikel 730, tweede lid.

Artikel 8 (art. 727 van het Burgerlijk Wetboek)

De voornaamste bedoeling van het wetsvoorstel is erin gelegen om de onbetamelijke gedragingen te actualiseren door artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek uit te breiden.

De Commissie Familierecht van de Koninklijke Federatie van het Belgische Notariaat is van mening dat het stevast teruggrijpen naar het vereiste van een burgerrechtelijke vaststelling van de erfrechtelijke onwaardigheid, waarbij de rechter een appreciatiebevoegdheid heeft, een te zware procedurelast voor de erfgenamen met zich brengt. Dit houdt immers in dat zij,

pour avoir donné ou tenté de donner la mort au défunt, le tribunal civil aura quand même à statuer sur l'indignité.

Dans le cas des donations et des legs, où une déclaration de volonté explicite du donateur ou du testateur est à la base de la libéralité, il se justifie d'exiger en outre une décision du tribunal civil pour faire intervenir la révocation pour cause d'ingratitude. En revanche, il n'apparaît pas justifié de toujours l'exiger pour l'indignité successorale relativement au droit successoral *ab intestat*.

L'on établit une distinction entre une catégorie de faits entraînant d'office une indignité (c'est-à-dire sans que le tribunal civil ait à se prononcer) (article 727, § 1er, du Code civil) et une catégorie de faits pour lesquels le juge dispose d'un pouvoir d'appréciation pour conclure ou non à l'indignité (article 727, §§ 2 et 3, du Code civil).

Comme aux Pays-Bas et en France, la possibilité de pardon a été prévue (article 727, § 4, du Code civil) (1). Il ne peut être question d'un pardon que si le testateur a pu apprécier les comportements indignes en pleine connaissance de cause. Le pardon empêche l'indignité et rend sans objet une action en déclaration d'indignité.

Article 9 (art. 728 du Code civil)

La cause d'indignité prévue par l'actuel article 727, 3°, du Code civil est supprimée. Cette cause a aussi été abandonnée en France et aux Pays-Bas lors de la réforme relative à l'indignité réalisée dans ces deux pays. En effet, la situation visée ne se produit pratiquement jamais. Puisque cette cause disparaît, il faut également abroger l'article 728 du Code civil, qui y est lié.

Les règles de procédure relatives à l'action en déclaration d'indignité sont désormais inscrites dans le nouvel article 728 du Code civil.

Cette action peut uniquement être introduite par d'autres héritiers. Il n'est pas opportun de l'ouvrir à tout intéressé (par exemple, au créancier d'un autre héritier, qui pourrait ainsi accroître le patrimoine de son débiteur-héritier en demandant l'indignité). L'indignité est une affaire de famille. Il incombe aux cohéritiers de juger de l'opportunité d'une telle action.

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen de *lege lata* en de *lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad*, 1997, p. 140.

zelfs wanneer een erfgenaam strafrechtelijk is veroordeeld om de overledene te hebben gedood of om te hebben gepoogd hem te doden, de burgerlijke rechtbank nog over de onwaardigheid zou dienen te oordelen.

Waar bij schenkingen en legaten een uitdrukkelijke wilsuiving van de schenker of testator aan de basis ligt van de vrijgevigheid, is het vereisen van een bijkomende uitspraak door de burgerlijke rechtbank teneinde de herroeping wegens ondankbaarheid te laten plaatsvinden gerechtvaardigd. Bij de erfrechtelijke onwaardigheid, met betrekking tot het erfrecht *ab intestato* lijkt het niet verantwoord dit steeds te reisen.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een categorie feiten die aanleiding geven tot onwaardigheid van rechtswege (dus zonder dat de burgerlijke rechtbank die dient uit te spreken) (artikel 727, § 1, van het Burgerlijk Wetboek) en een categorie feiten waarbij de rechter appreciatiebevoegdheid krijgt om al dan niet tot onwaardigheid te besluiten (artikel 727, § 2 en § 3, van het Burgerlijk Wetboek).

Zoals in Nederland en Frankrijk, wordt in de mogelijkheid tot vergiffenis voorzien (artikel 727, § 4, van het Burgerlijk Wetboek) (1). Van vergiffenis kan enkel sprake zijn zo de erflater met volledige kennis van zaken over de onbetamelijke gedraging heeft kunnen oordelen. Vergiffenis verhindert onwaardigheid en maakt, zo hiertoe een vordering moet worden ingesteld, deze vordering zonder voorwerp.

Artikel 9 (art. 728 van het Burgerlijk Wetboek)

De onwaardigheidsgrond in het huidige artikel 727, 3°, van het Burgerlijk Wetboek, wordt afgeschaft. Deze werd ook bij de hervorming van de onwaardigheid in Frankrijk en Nederland niet hernomen. Deze situatie komt immers nauwelijks voor. Nu deze grond verdwijnt, moet ook artikel 728 van het Burgerlijk Wetboek dat daarmee samenhangt, verdwijnen.

In een nieuw artikel 728 van het Burgerlijk Wetboek worden voortaan de procedureregels in verband met de vordering tot onwaardigheidsverklaring opgenomen.

Deze vordering komt enkel toe aan andere erfgenamen. Het is niet opportuun deze vordering toe te kennen aan iedere belanghebbende (bijvoorbeeld de schuldeiser van een andere erfgenaam, die door onwaardigheid te vorderen het vermogen van zijn schuldenaar-erfgenaam kan vergroten). De onwaardigheid is een familiale aangelegenheid. Het is aan de mede-erfgenamen om te oordelen of zij het opportuun achten de onwaardigheid te vorderen.

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen de *lege lata* en de *lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad*, 1997, blz. 140.

La relative brièveté du délai (un an) s'inscrit dans le souci de ne pas laisser les intéressés trop longtemps dans l'incertitude.

Article 10 (art. 729 du Code civil)

L'article 729 du Code civil est adapté en vue d'assurer une meilleure protection des droits des tiers de bonne foi ayant traité avec l'indigne.

Article 11 (art. 730 du Code civil)

À l'heure actuelle, les enfants d'un indigne ne peuvent pas venir à la succession par représentation. Ils ne sont pourtant pas responsables du comportement incorrect de leur parent.

La formulation actuelle de l'article 730 du Code civil fait uniquement référence au « père » et non à la « mère ». Cette discrimination entre hommes et femmes qui a été oubliée dans le Code civil est à présent supprimée.

Article 12 (art. 739 du Code civil)

En définissant ainsi la représentation, la législation lui assigne la même fonction que celle retenue depuis longtemps par la doctrine, qui a aussi été confirmée récemment par la Cour de cassation. D'ailleurs, cette définition correspond mieux au règlement qui permet également la représentation après renonciation et indignité.

Dans un arrêt du 9 décembre 1993 (voir la discussion dans *Overzicht van rechtspraak, erfenissen (1988-1995)*, TPR 1997, 178), la Cour de cassation a précisé que les héritiers appelés à la succession par représentation y viennent « de leur propre chef ». En effet, il est généralement admis que la représentation ne s'entend pas dans son acception conventionnelle.

La différence réside dans le fait qu'un représentant conventionnel intervient au nom et pour le compte de celui qu'il représente, alors qu'un représentant successoral intervient à titre personnel. Dans les deux nouveaux cas de représentation, la personne représentée n'a pas de droits dans la succession et ceux-ci ne pourraient donc pas non plus être repris par le représentant.

De relatief korte termijn van één jaar is bedoeld om niet te lang in onzekerheid te verkeren.

Artikel 10 (art. 729 van het Burgerlijk Wetboek)

Artikel 729 van het Burgerlijk Wetboek wordt aangepast om de rechten van de derden te goeder trouw, die met de onwaardige hebben gehandeld, beter te beschermen.

Artikel 11 (art. 730 van het Burgerlijk Wetboek)

Kinderen van een onwaardige kunnen momenteel niet door plaatsvervulling tot de nalatenschap komen. Zij hebben nochtans geen fout aan de onbetamelijke gedraging van hun ouder.

In de huidige formulering van artikel 730 wordt enkel « vader » vermeld, niet « moeder ». Deze vergeten man-vrouwdiscriminatie in het Burgerlijk Wetboek wordt nu weggewerkt.

Artikel 12 (art. 739 van het Burgerlijk Wetboek)

Door plaatsvervulling aldus te definiëren sluit de wetgeving aan bij de functie welke de rechtsleer reeds geruime tijd geeft aan de plaatsvervulling en nu ook door het Hof van Cassatie bevestigd werd. Op deze wijze sluit de definitie trouwens ook beter aan bij de regeling waarbij plaatsvervulling ook mogelijk wordt na verwerping en onwaardigheid.

Het Hof van Cassatie preciseerde in een arrest van 9 december 1993 (zie bespreking in het *Overzicht van rechtspraak, erfenissen (1988 — 1995)*, TPR 1997, 178) dat de erfgenamen die bij plaatsvervulling tot de nalatenschap komen, opkomen « *de leur propre chef* », wat men kan vertalen als « ten persoonlijke titel ». Algemeen wordt immers aangenomen dat plaatsvervulling, dat in het Frans « *représentation* » heet, nochtans niet mag verward worden met représentation in zijn conventionele betekenis (vertegenwoordiging: het Nederlands heeft een dubbele terminologie).

Het verschil ligt er hem in dat een conventionele vertegenwoordiger optreedt in naam en voor rekening van diegene die hij vertegenwoordigt, terwijl diegene die de plaats vervult ten persoonlijke titel optreedt. In de twee nieuwe gevallen van plaatsvervulling heeft diegene wiens plaats vervuld wordt, geen rechten in de nalatenschap, die dus ook niet door de plaatsvervuller zouden kunnen overgenomen worden.

Article 13 (art. 740, alinéa 2, du Code civil)

Le remplacement des mots « Elle est admise » par les mots « Elle a lieu » confirme le caractère obligatoire de la représentation à chaque fois qu'elle est techniquement possible.

Voir par ailleurs le commentaire donné pour l'article 744, proposé, du Code civil.

Articles 14 et 15 (art. 744 et 787 du Code civil)

L'actuel article 744, alinéa 1er, du Code civil dispose que l'on ne représente que les personnes qui sont mortes. Il s'agit avant tout d'étendre les cas de représentation, en l'occurrence en la prévoyant également, à l'instar de ce qui se fait en France et aux Pays-Bas, dans le cas où un héritier encore vivant ne vient pas à la succession parce qu'il est indigne ou renonçant. En outre, à la demande du Conseil d'État, le législateur prend attitude sur un point contesté et déclare la représentation obligatoire à chaque fois que ses conditions d'application sont remplies, si bien qu'il n'appartient pas à l'héritier, comme le prétendaient certains, de décider malgré tout s'il préfère ou non venir à la succession de son propre chef.

Puisque l'article 744, alinéa 1er, proposé autorise la représentation en cas de renonciation à la succession, il convient d'abroger l'article 787.

Une lecture trop rapide de l'article 744, alinéa 2, peut donner la fausse impression que la représentation d'un héritier renonçant est déjà possible. Or, rien n'est moins vrai. L'alinéa 2 précise seulement que la représentation est possible en dépit du fait que le représentant a renoncé à la succession de celui qu'il représente. Un exemple suffit pour s'en convaincre :

Yves a un père, Jean, un oncle Louis et un grand-père Joseph. Jean, son père, est le premier à décéder. Yves est l'héritier légal de son père. Il décide toutefois, pour des raisons personnelles, de renoncer à la succession de son père. Quelques années plus tard, c'est au tour de Joseph, son grand-père, de décéder. Du fait que son fils Jean est prédécédé, ce sont l'oncle Louis, de son propre chef, et son petit-fils Yves qui représentent Jean. Yves peut hériter de son grand-père Joseph, en dépit du fait qu'il avait renoncé à l'époque à la succession de Jean (article 744, alinéa 2, du Code civil).

Artikel 13 (art. 740, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek)

De vervanging van de woorden « Zij is toegelaten » door de woorden « zij heeft plaats » bevestigt het verplicht karakter van de plaatsvervulling telkens deze technisch mogelijk is.

Zie voorts toelichting bij het voorgestelde artikel 744 van het Burgerlijk Wetboek

Artikelen 14 en 15 (art. 744 en 787 van het Burgerlijk Wetboek)

Het huidige artikel 744, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, bepaalt dat plaatsvervulling enkel mogelijk is voor overleden personen. In eerste instantie is het de bedoeling de gevallen waarin plaatsvervulling plaats vindt uit te breiden namelijk door ze — naar het voorbeeld van Frankrijk en Nederland — ook te voorzien zo een nog levende erfgerechtigde niet tot de nalatenschap komt omdat hij onwaardig is of de nalatenschap verworpen heeft. Bovendien wordt op verzoek van de Raad van State standpunt ingenomen in een betwiste aangelegenheid en plaatsvervulling dwingend van toepassing verklaard telkens de voorwaarden daartoe vervuld zijn, zodat — wat sommigen beweerden — het niet aan een erfgenaam toekomt te beslissen of hij desondanks niet liever uit eigen hoofde tot de nalatenschap wil komen.

Nu het voorgesteld artikel 744 in zijn eerste lid plaatsvervulling bij verwerping toelaat, dient artikel 787 te worden opgeheven.

Als men artikel 744, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek té snel leest, kan men verkeerdelijk de indruk krijgen dat plaatsvervulling van een verwerpende erfgenaam al mogelijk is. Niets is minder waar. Het tweede lid preciseert enkel dat plaatsvervulling mogelijk is ondanks het feit dat de plaatsvervuller de nalatenschap verworpen heeft van diegene wiens plaats hij vervult. Een voorbeeld maakt dit duidelijk :

Joris heeft een vader Jan, een oom Jochen en een grootvader Jos. Vader Jan sterft als eerste. Joris is de wettige erfgenaam van zijn vader. Joris besluit echter om persoonlijke redenen de nalatenschap van zijn vader te verwerpen. Enkele jaren later sterft ook grootvader Jos. Doordat diens zoon Jan al vooroverleden is, komt oom Jochen uit eigen hoofde, en kleinzoon Joris via plaatsvervulling in de plaats van Jan. Joris kan toch erven van zijn grootvader Jos, ondanks het feit dat hij destijds Jan's nalatenschap verworpen heeft (artikel 744, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek).

Article 16 (art. 848 du Code civil)

Dans sa formulation actuelle, l'article 848 du Code civil oblige un héritier, qui vient à la succession par représentation d'une personne (par hypothèse précédée) qui a bénéficié d'un don par avancement d'hoirie, à rapporter ce don, même dans le cas où il aurait répudié la succession du donataire. Mais si un héritier vient à la succession de son propre chef, il n'y est pas tenu, même s'il a accepté la succession du donataire. Cette distinction s'explique par le fait que l'actuel article 739 confond ici la représentation successorale et la représentation conventionnelle en affirmant que les représentants entrent dans la place, dans le degré et dans les droits du représenté. Puisque la proposition admet que le représentant vient à la succession à titre personnel et que la représentation est désormais également possible vis-à-vis d'une personne encore en vie ayant renoncé à la succession ou ayant été déclarée indigne, il est nécessaire d'adapter l'article 848 du Code civil.

Pour commencer, dans cette nouvelle optique, l'apport par le représentant ne se justifie que dans le cas d'une représentation à la suite du prédécès du donataire et à condition que le remplaçant ait accepté la succession du donataire et soit, de ce fait, tenu à ses obligations en qualité d'héritier et donc d'ayant droit du donataire.

Il y a lieu d'appliquer l'article 845 du Code civil en cas de représentation d'un donataire ayant renoncé à la succession.

En cas de représentation d'un donataire qui a été indigne, les faits qui ont donné lieu à l'indignité seront également de nature à faire révoquer judiciairement la donation effectuée par avancement d'hoirie, pour cause d'ingratitude. Si le testateur a laissé expirer le délai prévu à cet effet, il est présumé avoir pardonné ce comportement incorrect du donataire, si bien qu'il ne peut dès lors plus être déclaré indigne de la succession.

Article 17 (art. 953 du Code civil)

L'occasion est mise à profit pour corriger la loi. Les mots « pour cause de survenance d'enfants » ont en effet été supprimés implicitement par l'article 77 de la loi du 31 mars 1987, qui abroge les articles 960 à 966 du Code civil.

Une modification de l'article 955 du Code civil a été envisagée, mais a été jugée superflue. L'article 955, 2°, du Code civil vise en effet les « délits » et « sévices graves », qui peuvent en fait englober tous les actes prévus à l'article 727 proposé du Code civil, voire

Artikel 16 (art. 848 van het Burgerlijk Wetboek)

Het huidige artikel 848 van het Burgerlijk Wetboek verplicht een erfgenaam die tot de nalatenschap komt via plaatsvervulling van een (bij hypothese reeds overleden) begiftigde van een voorschot op erfdeel, tot inbreng van die schenking, zelfs indien hij de nalatenschap van de begiftigde zou hebben verworpen. Maar komt een erfgenaam in eigen hoofde tot de nalatenschap dan is hij daartoe niet verplicht, zelfs al heeft hij de nalatenschap van de begiftigde aanvaard. Dit onderscheid heeft te maken met het feit dat het huidige artikel 739 erfrechtelijke plaatsvervulling hier wel verwacht met conventionele vertegenwoordiging door te stellen dat de vertegenwoordigers in de plaats, de graad en de rechten treden van de vertegenwoordigde. Nu in het voorstel aangenomen wordt dat de plaatsvervuller ten persoonlijke titel tot de nalatenschap komt en plaatsvervulling nu ook mogelijk is van een nog levende persoon, die de nalatenschap verwierp of onwaardig werd bevonden, is een aanpassing van artikel 848 noodzakelijk.

Om te beginnen is inbreng door de plaatsvervuller in deze nieuwe optiek enkel verantwoord bij plaatsvervulling ingevolge vooroverlijden van de begiftigde en voor het geval de plaatsvervuller de nalatenschap van de begiftigde aanvaard heeft en zodoende als erfgenaam en dus rechtsopvolger van de begiftigde gehouden is tot diens verplichtingen.

Bij plaatsvervulling van een begiftigde die de nalatenschap verworpen heeft, geldt artikel 845 van het Burgerlijk Wetboek.

Bij plaatsvervulling van een begiftigde die onwaardig was zullen de feiten die aanleiding geven tot onwaardigheid ook van aard zijn om de gedane schenking als voorschot op erfdeel gerechtelijk te laten herroepen wegens ondankbaarheid. Heeft de erfflater de termijn hiertoe laten verstrijken dan wordt hij vermoed dit onbetamelijk gedrag van de begiftigde vergeven te hebben, zodat hij dan ook niet langer erfrechtelijk onwaardig kan zijn.

Artikel 17 (art. 953 van het Burgerlijk Wetboek)

Er wordt van de gelegenheid gebruikgemaakt om aan reparatiewetgeving te doen. De woorden « wegens geboorte van kinderen », werd immers impliciet opgeheven door artikel 77 van de wet van 31 maart 1987, dat de artikelen 960-966 van het Burgerlijk Wetboek opheft.

Een aanpassing van artikel 955 van het Burgerlijk Wetboek werd overwogen, maar overbodig geacht. Artikel 955, 2°, van het Burgerlijk Wetboek heeft het immers over « misdrijven » en « grove beledigingen » die eigenlijk alles kunnen omvatten wat in het

davantage. Si les causes d'ingratitude sont plus nombreuses, c'est qu'une donation est toujours basée sur l'affection personnelle que le donateur porte au donataire. En revanche, on peut parfois être appelé à la succession d'une personne que l'on a à peine connue.

Article 18 (art. 957 du Code civil)

L'occasion est mise à profit pour apporter des éclaircissements. L'article 957, alinéa 2, du Code civil est assez ambigu et prête à discussion.

Articles 19-20 (art. 1046-1047 du Code civil)

Un alinéa 2 est ajouté à l'article 1046 parce que le délai dans lequel les actions en révocation des legs pour cause d'ingratitude doivent être engagées fait l'objet d'un débat au sein de la jurisprudence et de la doctrine (parce qu'il n'est pas explicitement renvoyé à l'article 957 du Code civil).

Pour les mêmes motifs, l'article 1047 du Code civil est également légèrement adapté.

Article 21 (art. 1093 du Code civil)

L'ajout proposé à l'article 1093 du Code civil permet de confirmer la jurisprudence et la doctrine actuelles en la matière, qui admettent que l'article 959 du Code civil — qui prévoit que les donations en faveur de mariage ne sont pas révocables pour cause d'ingratitude — ne s'applique pas aux donations entre époux, même lorsqu'elles ont été faites dans le cadre d'un contrat de mariage (Cass. 9 février 2007).

Article 22 (art. 1428*bis* du Code civil)

Cet article établit une règle générale concernant la perte des avantages matrimoniaux en cas de comportement incorrect d'un époux. En effet, le notariat est souvent confronté à cette problématique. En vertu du droit actuel, lorsque les époux insèrent dans leur contrat de mariage une clause d'attribution de communauté au conjoint survivant, mais qu'un époux assassine l'autre, les héritiers de l'époux assassiné ne peuvent empêcher l'attribution de l'ensemble du patrimoine commun à l'assassin qu'en introduisant une procédure distincte basée sur le droit général des obligations (en l'occurrence l'article 1178 du Code

voorgestelde artikel 727 van het Burgerlijk Wetboek is gestipuleerd, en zelfs meer. De meer uitgebreide categorie van ondankbaarheidsgronden is verantwoord omdat een schenking altijd gebaseerd is op de persoonlijke genegenheid van de schenker jegens de begiftigde. Daarentegen kan men soms geroepen worden tot de nalatenschap van iemand die men nauwelijks gekend heeft.

Artikel 18 (art. 957 van het Burgerlijk Wetboek)

Er wordt van de gelegenheid gebruikgemaakt om een verduidelijking door te voeren. Het tweede lid van artikel 957 van het Burgerlijk Wetboek is nogal dubbelzinnig opgesteld en gaf aanleiding tot discussie.

Artikelen 19-20 (art. 1046-1047 van het Burgerlijk Wetboek)

Een tweede lid wordt aan artikel 1046 toegevoegd omdat er in de rechtspraak en rechtsleer discussie bestaat over de termijn waarbinnen de vordering tot herroeping wegens ondankbaarheid inzake legaten moet ingesteld worden (omdat er niet expliciet wordt verwezen naar artikel 957 van het Burgerlijk Wetboek).

Om dezelfde reden wordt ook artikel 1047 van het Burgerlijk Wetboek lichtjes aangepast.

Artikel 21 (art. 1093 van het Burgerlijk Wetboek)

Door de voorgestelde aanvulling van artikel 1093 van het Burgerlijk Wetboek wordt de huidige rechtspraak en rechtsleer ter zake bevestigd, waarin wordt aangenomen dat artikel 959 van het Burgerlijk Wetboek — dat bepaalt dat schenkingen ten voordele van het huwelijk niet wegens ondankbaarheid kunnen herroepen worden — niet van toepassing is op schenkingen tussen echtgenoten ook al werden ze bij huwelijkscontract gedaan (Cass. 9 februari 2007).

Artikel 22 (art. 1428*bis* van het Burgerlijk Wetboek)

Dit artikel voorziet in een algemene regel inzake verval van de huwelijksvoordelen bij onbetamelijk gedrag van een echtgenoot. Het notariaat wordt immers frequent geconfronteerd met deze problematiek. In het geval echtgenoten bij huwelijkscontract een verblijvingsbeding t.v.v. de langstlevende echtgenoot inlasten, maar een echtgenoot de andere om het leven bracht, kunnen onder het huidige recht de erfgenamen van de omgebrachte echtgenoot enkel verhinderen dat aan de moordenaar het ganse gemeenschappelijk vermogen wordt toebedeeld door een afzonderlijke procedure te voeren gebaseerd op het

civil, pour avoir (délibérément) fait obstacle à la réalisation de la condition de survie).

Mais cette procédure ne permet pas d'annuler les avantages nés d'un apport effectué par l'époux assassiné.

L'article 1428*bis* proposé prévoit que tous les avantages matrimoniaux sont perdus en cas de comportement incorrect de l'époux survivant.

Les mots « sans qu'il soit toutefois porté préjudice aux droits acquis entre-temps par des tiers de bonne foi » permettent que des biens apportés, par exemple, restent bel et bien des biens communs à l'égard des créanciers. La sécurité juridique exige que les créanciers qui pouvaient poursuivre le paiement de dettes sur le patrimoine commun puissent continuer à compter ces biens parmi leurs gages. Ces biens ne seront considérés comme des biens propres de l'époux précédé que dans les rapports entre les époux. S'ils sont actionnés par les créanciers pour régler des dettes communes, une indemnisation sera due (1).

Article 23 (art. 1477, § 5, du Code civil)

L'article 1477, § 5, du Code civil, prévoit à charge du cohabitant légal survivant une obligation similaire à celle imposée au conjoint survivant par l'article 203, § 2, du Code civil. Il s'impose donc de prévoir une possibilité de dispense de cette obligation, à l'instar de l'article 2 de la présente proposition de loi.

Article 24 (art. 1477, § 6, du Code civil)

Cet ajout permet de remédier à un oubli du législateur, le renvoi doit effectivement porter sur l'article 205*bis*, §§ 2 à 6, du Code civil.

Article 25 (art. 33, 5°, de la loi relative à la protection de la jeunesse)

Le cas visé à l'article 33, 5°, de la loi relative à la protection de la jeunesse est la seule cause d'indignité non extraite du Code civil. Elle est insérée dans le

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad*, 1997, p. 147.

algemeen verbintenissenrecht (namelijk op grond van artikel 1178 van het Burgerlijk Wetboek wegens het (opzettelijk) beletten van het vervullen van de voorwaarde van overleving).

Maar voordelen die ontstaan zijn ingevolge inbreng door de gedode echtgenoot kunnen op die manier niet ongedaan gemaakt worden.

Het voorgestelde artikel 1428*bis* zorgt ervoor dat alle huwelijksvoordelen kunnen vervallen bij onbetamelijk gedrag van de langstlevende echtgenoot.

De vermelding van de zinsnede « zonder dat hierdoor nochtans afbreuk wordt gedaan aan de intussen verkregen rechten van te goeder trouw zijnde derden », maakt dat bijvoorbeeld ingebrachte goederen ten aanzien van de schuldeisers wél gemeenschapsgoederen blijven. De rechtszekerheid eist dat schuldeisers die zich op het gemeenschappelijk vermogen konden verhalen, deze goederen tot hun onderpand kunnen blijven rekenen. Het is alleen maar in de onderlinge verhouding tussen de echtgenoten dat deze goederen zullen worden beschouwd als eigen goederen van de vooroverleden echtgenoot. Zo zij door de schuldeisers worden aangesproken om gemeenschappelijke schulden te voldoen, is hiervoor vergoeding verschuldigd (1).

Artikel 23 (art. 1477, § 5, van het Burgerlijk Wetboek)

Artikel 1477, § 5, van het Burgerlijk Wetboek voorziet ten laste van de langstlevende wettelijk samenwonende partner in een gelijkaardige verplichting als die opgelegd aan de langstlevende echtgenoot door artikel 203, § 2, van het Burgerlijk Wetboek. Een mogelijke vrijstelling van deze verplichting, zoals in artikel 2 van dit wetsvoorstel dringt zich dus op.

Artikel 24 (art. 1477, § 6, van het Burgerlijk Wetboek)

Door deze aanvulling wordt een vergetelheid van de wetgever goedge maakt, de verwijzing moet nu wel gebeuren naar artikel 205*bis*, § 2-6, van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 25 (art. 33, 5°, Jeugdbeschermingswet)

Artikel 33, 5°, Jeugdbeschermingswet voorziet de enige onwaardigheidsgrond buiten het Burgerlijk Wetboek. Deze wordt door het voorgestelde arti-

(1) Coene, M., « Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde — enkele bedenkingen *de lege lata* en *de lege ferenda* », *Notarieel en Fiscaal Maandblad*, 1997, blz. 147.

Code civil par l'article 727.1, proposé, et l'article 33, 5°, de la loi relative à la protection de la jeunesse est dès lors abrogé.

*
* *

kel 727.1 in het Burgerlijk Wetboek geïncorporeerd en dus wordt artikel 33, 5°, Jeugdbeschermingswet opgeheven.

Martine Taelman.
Helga Stevens.
Christine Defraigne.
Rik Torfs.
Guy Swennen.
Francis Delpérée.

*
* *

PROPOSITION DE LOICHAPITRE Ier**Disposition générale**Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

CHAPITRE II

Modifications du Code civil

Art. 2

L'article 203, § 2, du Code civil est complété par un alinéa 2, libellé comme suit :

«L'époux survivant peut être dispensé de cette obligation à l'égard d'un enfant qui s'est rendu coupable, envers le conjoint prédécédé, d'un des faits énumérés à l'article 727.»

Art. 3

L'article 205*bis* du même Code est complété par un paragraphe 6, libellé comme suit :

« § 6. Le juge peut rejeter l'action en réclamation d'une pension alimentaire si le demandeur s'est rendu coupable d'un des faits énumérés à l'article 727.»

Art. 4

À l'article 301, § 10, du même Code, les mots « 205*bis*, §§ 2, 3, 4 et 5 » sont remplacés par les mots « 205*bis*, §§ 2 à 6 ».

Art. 5

À l'article 353.14, alinéa 2, du même Code, les mots « 205*bis*, §§ 3 à 5 » sont remplacés par les mots « 205*bis*, §§ 3 à 6 ».

WETSVOORSTEL

HOOFDSTUK I

Algemene bepaling

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

HOOFDSTUK II

Wijzigingen van het Burgerlijk Wetboek

Art. 2

Artikel 203, § 2, van het Burgerlijk Wetboek wordt aangevuld met een tweede lid, luidend als volgt :

«De langstlevende echtgenoot kan van deze verplichting worden vrijgesteld ten aanzien van een kind dat zich tegenover de vooroverleden echtgenoot heeft schuldig gemaakt aan een van de feiten opgesomd in artikel 727.»

Art. 3

Artikel 205*bis* van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met een paragraaf 6, luidende :

« § 6. De rechter kan de vordering van uitkering tot onderhoud afwijzen, zo de eiser zich schuldig gemaakt heeft aan een van de feiten opgesomd in artikel 727.»

Art. 4

In artikel 301, § 10, van hetzelfde Wetboek worden de woorden « 205*bis*, §§ 2, 3, 4 en 5 » vervangen door de woorden « 205*bis*, §§ 2 tot 6 ».

Art. 5

In artikel 353-14, tweede lid, van hetzelfde Wetboek, worden de woorden « 205*bis*, §§ 3 tot 5 » vervangen door de woorden « 205*bis*, §§ 3 tot 6 ».

Art. 6

À l'article 339*bis* du même Code, les mots « 205*bis*, §§ 3 et 4 » sont remplacés par les mots « 205*bis*, §§ 3, 4 et 6 ».

Art. 7

L'article 387 du même Code est complété par ce qui suit :

« L'article 730, alinéa 2, du présent Code est applicable. »

Art. 8

L'article 727 du même Code, modifié par la loi du 23 janvier 2003, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 727.— § 1er. Celui qui serait condamné, comme auteur ou complice, pour avoir donné ou tenté de donner la mort au défunt, est déclaré de plein droit indigne de lui succéder.

§ 2. Peut être déclaré indigne de succéder, et est, comme tel, exclu des successions, celui qui, comme auteur ou complice :

1° a commis un fait qualifié crime sur la personne du défunt, sans que les conditions visées au paragraphe 1er soient remplies;

2° a accompli volontairement, mais sans intention de tuer, un acte qui a entraîné la mort du défunt;

3° n'est pas venu en aide au défunt lorsqu'il était en danger de mort, alors qu'il pouvait intervenir sans danger sérieux pour lui-même ou pour autrui;

4° a porté contre le défunt une accusation calomnieuse pour des faits punissables d'une peine criminelle;

5° a, au cours d'une enquête pénale, accusé faussement le défunt de faits punissables d'une peine criminelle.

§ 3. Peuvent également être déclarés indignes :

1° le parent du défunt qui, le jour du décès, était déchu de tout ou partie de l'autorité parentale à son égard;

2° le parent qui, délibérément, n'a pris aucune initiative pour faire naître le lien de filiation vis-à-vis du défunt alors que ce lien a été établi judiciairement par la suite.

Art. 6

In artikel 339*bis* van hetzelfde Wetboek worden de woorden « 205*bis*, §§ 3 en 4 » vervangen door de woorden « 205*bis*, §§ 3, 4 en 6 ».

Art. 7

Artikel 387 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld als volgt :

« Artikel 730, tweede lid, van dit Wetboek is van toepassing. »

Art. 8

Artikel 727 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 23 januari 2003, wordt vervangen als volgt :

« Art. 727.— § 1. Degene die is veroordeeld om de overledene te hebben gedood of om te hebben gepoogd hem te doden dan wel zijn medewerking hieraan heeft verleend, wordt van rechtswege onwaardig verklaard om te erven.

§ 2. Kan onwaardig verklaard worden om te erven en is zodanig van de nalenschap uitgesloten, degene die als dader of als medeplichtige :

1° op de persoon van de overledene een als misdaad gekwalificeerd feit heeft gepleegd zonder dat de voorwaarden vermeld in paragraaf 1 zijn vervuld;

2° opzettelijk maar zonder oogmerk te doden enige daad heeft gesteld die de dood van de overledene tot gevolg had;

3° zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen geen hulp heeft verleend aan de overledene in levensgevaar;

4° tegen de overledene een lasterlijke beschuldiging heeft ingebracht van feiten waarop een criminele straf is gesteld;

5° tijdens een strafrechtelijk onderzoek de overledene valselijk heeft beschuldigd van feiten waarop een criminele straf is gesteld.

§ 3. Kan eveneens onwaardig worden verklaard :

1° de ouder van de overledene, die op de dag van het overlijden ten aanzien van hem geheel of ten dele is ontzet uit het ouderlijk gezag;

2° de ouder, die bewust geen enkel initiatief nam om de afstammingsrelatie ten aanzien van de overledene te doen ontstaan terwijl die afstammingsband achteraf gerechtelijk werd vastgesteld.

§ 4. Le pardon accordé sans ambiguïté par le défunt exclut l'indignité.»

Art. 9

L'article 728 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 728.— Dans les cas visés à l'article 727, §§ 2 et 3, l'indignité est prononcée par le tribunal de première instance du lieu où la succession a été ouverte, à la demande d'un héritier. La demande doit être introduite dans l'année qui suit le décès ou le jour où les faits visés à l'article 727, §§ 2 et 3, ont été prouvés.»

Art. 10

L'article 729 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 729. — L'indigne est réputé ne jamais avoir acquis aucun droit dans la succession, sans que cela ne porte préjudice aux droits obtenus de bonne foi par des tiers.

L'indigne est en outre tenu de rendre tous les fruits et revenus dont il a eu la jouissance depuis l'ouverture de la succession.»

Art. 11

L'article 730 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 730.— Les enfants de l'indigne ne sont pas exclus de la succession pour la faute de leur parent.

Toutefois, l'indigne ne peut en aucun cas réclamer, sur les biens de la succession, la jouissance que la loi accorde aux parents sur les biens de leurs enfants.»

Art. 12

L'article 739 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 739. — La représentation implique qu'une personne est censée venir à la succession dans le degré de celui qu'elle représente.»

§ 4. Ondubbelzinnige vergiffenis door de overledene sluit de onwaardigheid uit.»

Art. 9

Artikel 728 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Art. 728.— In de gevallen bedoeld in de artikelen 727, §§ 2 en 3, wordt de onwaardigheid uitgesproken door de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar de nalatenschap opengevallen is, op verzoek van een erfgenaam. De eis moet ingesteld worden binnen een jaar na het overlijden of na de dag waarop de in artikel 727, §§ 2 en 3, vermelde feiten bewezen zijn.»

Art. 10

Artikel 729 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Art. 729. — De onwaardige wordt geacht nooit enig recht te hebben verworven in de nalatenschap, zonder dat dit afbreuk doet aan rechten die door derden te goeder trouw werden verkregen.

De onwaardige is bovendien gehouden tot teruggave van alle vruchten en inkomsten die hij sinds het openvallen van de nalatenschap genoten heeft.»

Art. 11

Artikel 730 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Art. 730.— De kinderen van de onwaardige zijn niet uitgesloten uit de nalatenschap wegens de schuld van hun ouder.

De onwaardige kan echter in geen geval, ten aanzien van de goederen van de nalatenschap, aanspraak maken op het genot dat door de wet aan de ouders op de goederen van hun kinderen wordt toegekend.»

Art. 12

Artikel 739 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Art. 739. — Plaatsvervulling houdt in dat een persoon geacht wordt tot de nalatenschap te komen in de graad van diegene wiens plaats hij vervult.»

Art. 13

L'article 740, alinéa 2, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« La représentation a lieu aussi bien dans le cas où les enfants du défunt concourent avec les descendants d'un enfant prédécédé, indigne ou renonçant que dans le cas où — si tous les enfants du défunt sont prédécédés, indignes ou renonçants — les descendants de ces enfants se trouvent entre eux en degrés égaux ou inégaux. »

Art. 14

L'article 744, alinéa 1er, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« On peut représenter les personnes qui sont mortes et les personnes vivantes qui sont indignes de succéder ou qui ont renoncé à la succession. »

Art. 15

L'article 787 du même Code est abrogé.

Art. 16

L'article 848 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 848. — Les héritiers qui, par représentation, viennent à la succession d'une personne qui a bénéficié d'un don par avancement d'hoirie et qui est prédécédée, sont tenus de rapporter ce don en moins prenant. »

Art. 17

À l'article 953 du même Code, les mots « , pour cause d'ingratitude, et pour cause de survenance d'enfants. » sont remplacés par les mots « et pour cause d'ingratitude. ».

Art. 18

À l'article 957 du même Code sont apportées les modifications suivantes :

Art. 13

Artikel 740, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Plaatsvervulling heeft plaats zowel zo de kinderen van de overledene samen opkomen met de afstammelingen van een vooroverleden, onwaardig of verwerpend kind, als — indien alle kinderen van de overledene vooroverleden, onwaardig of verwerpend zijn — de afstammelingen van deze kinderen onder elkaar in gelijke of ongelijke graden staan. »

Art. 14

Artikel 744, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Men komt op bij plaatsvervulling voor personen die overleden zijn en voor levende personen die ten aanzien van de nalatenschap onwaardig zijn of die de nalatenschap verworpen hebben. »

Art. 15

Artikel 787 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 16

Artikel 848 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt :

« Art. 848. — De erfgenamen die bij plaatsvervulling tot de nalatenschap komen van een persoon die een gift verkreeg bij voorschot op erfdeel en die vooroverleden is, zijn gehouden deze gift in te brengen door mindere ontvangst. »

Art. 17

In artikel 953 van hetzelfde Wetboek worden de woorden « , wegens ondankbaarheid en wegens geboorte van kinderen. » vervangen door de woorden « en wegens ondankbaarheid. ».

Art. 18

In artikel 957 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° à l'alinéa 2, les mots « , ni par les héritiers du donateur contre le donataire, à moins que, dans ce dernier cas, l'action n'ait été intentée par le donateur, ou qu'il ne soit décédé dans l'année du délit » sont supprimés;

2° l'article est complété par les alinéas 3 à 5, rédigés comme suit :

« Si le donateur est décédé plus d'un an après le jour où il aura pu connaître le délit, l'action est perdue pour les héritiers.

Si le donateur est décédé sans qu'il ait pu connaître le délit, les héritiers peuvent agir pendant un an à compter du jour du décès ou du jour où ils ont pu avoir connaissance du délit.

Si le donateur est décédé dans l'année à compter du jour où il a pu avoir connaissance du délit, les héritiers peuvent agir dans l'année à compter soit du jour du décès, soit du jour où ils ont pu avoir connaissance du délit. Néanmoins, si les héritiers n'avaient pas connaissance de la donation, ce délai d'un an ne commence à courir qu'à partir du jour où ils ont pu en être informés. »

Art. 19

L'article 1046 du même Code est complété par un alinéa 2 rédigé comme suit :

« Si elle est fondée sur l'article 955, 1° et 2°, la demande en révocation ne peut être intentée que si le testateur était au courant de l'infraction depuis moins d'un an. Dans ce cas, la demande doit être intentée par les héritiers dans un délai d'un an à compter du jour du décès ou du jour où les faits mentionnés à l'article 955, 1° et 2°, ont été établis. Toutefois, si les héritiers ignoraient l'existence du legs, le délai d'un an ne commence à courir qu'à compter du jour où ils pouvaient en être informés. »

Art. 20

L'article 1047 du même Code est complété par ce qui suit :

« ou du jour où le délit pouvait être connu des héritiers. »

1° in het tweede lid vervallen de woorden « noch door de erfgenamen van de schenker tegen de begiftigde, tenzij, in dit laatste geval, de eis reeds door de schenker was ingesteld, of deze overleden is binnen het jaar van het misdrijf. »;

2° het artikel wordt aangevuld met een derde tot vijfde lid, luidend als volgt :

« Indien de schenker meer dan een jaar na de dag waarop het misdrijf hem bekend kon zijn, overleden is, kunnen de erfgenamen geen vordering meer instellen.

Indien de schenker overleden is zonder dat het misdrijf hem bekend kon zijn, hebben de erfgenamen een jaar de tijd te rekenen vanaf de dag van het overlijden of vanaf de dag waarop het misdrijf hun bekend kon zijn, om in rechte op te treden.

Indien de schenker overleden is binnen een jaar na de dag waarop het misdrijf hem bekend kon zijn, kunnen de erfgenamen in rechte optreden binnen het jaar hetzij na overlijden, hetzij vanaf de dag waarop hun het misdrijf bekend kon zijn. Hadden de erfgenamen evenwel geen weet van de schenking, dan begint die termijn van een jaar slechts te lopen vanaf de dag waarop ze ervan op de hoogte konden zijn. »

Art. 19

Artikel 1046 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met een tweede lid, luidende :

« Zo de vordering tot herroeping gebaseerd is op artikel 955, 1° en 2°, kan ze slechts worden ingesteld zo de erflater nog geen jaar op de hoogte was van het misdrijf. De vordering moet in dat geval door de erfgenamen worden ingesteld binnen een termijn van één jaar te rekenen van de dag van het overlijden of van de dag waarop de in artikel 955, 1° en 2°, vermelde feiten bewezen zijn. Hadden evenwel de erfgenamen geen weet van het legaat, dan begint de termijn van een jaar slechts te lopen van de dag waarop ze ervan op de hoogte konden zijn. »

Art. 20

Artikel 1047 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld als volgt :

« of van de dag waarop het misdrijf de erfgenamen bekend kon zijn. »

Art. 21

L'article 1093 du même Code est complété par l'alinéa suivant :

« En outre, une telle donation sera révocable pour cause d'ingratitude dans les cas prévus à l'article 955, ainsi que, dans le cas prévu à l'article 1047, pour ce qui concerne la donation de biens à venir. »

Art. 22

Il est inséré dans le même Code un article 1428*bis*, rédigé comme suit :

« Art. 1428*bis*. — En cas de dissolution du régime par décès, tous les avantages matrimoniaux — tant ceux nés de la composition du régime que de son partage — peuvent de plein droit être perdus ou être déclarés perdus conformément au prescrit de l'article 727, sans qu'il soit toutefois porté préjudice aux droits acquis entre-temps par des tiers de bonne foi. »

Art. 23

L'article 1477, § 5, du même Code, inséré par la loi du 28 mars 2007, est complété par un alinéa rédigé comme suit :

« Le cohabitant légal survivant peut être dispensé de cette obligation à l'égard d'un enfant qui s'est rendu coupable, envers le cohabitant légal prédécédé, d'un des faits énumérés à l'article 727. »

Art. 24

L'article 1477, § 6, du même Code, inséré par la loi du 28 mars 2007, est complété par ce qui suit :

« L'article 205*bis*, §§ 3 à 6, du présent Code, s'applique par analogie. »

Art. 21

Artikel 1093 van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met een lid, luidende :

« Bovendien kan dergelijke schenking herroepen worden wegens ondankbaarheid in de gevallen voorzien in artikel 955 en wat de schenking van toekomstige goederen betreft ook in het geval voorzien in artikel 1047. »

Art. 22

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel 1428*bis* ingevoegd, luidende :

« Art. 1428*bis*. — Bij ontbinding van het stelsel door overlijden kunnen alle huwelijksvoordelen — zowel die welke ontstaan zijn uit de samenstelling van het stelsel als uit de verdeling ervan — van rechtswege vervallen of vervallen verklaard worden overeenkomstig wat bepaald is in artikel 727, zonder dat hierdoor nochtans afbreuk wordt gedaan aan de intussen verkregen rechten van te goeder trouw zijnde derden. »

Art. 23

Artikel 1477, § 5, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 28 maart 2007, wordt aangevuld met een lid, luidende :

« De langstlevende wettelijk samenwonende kan van deze verplichting worden vrijgesteld ten aanzien van een kind dat zich tegenover de vooroverleden wettelijk samenwonende schuldig gemaakt heeft aan een van de feiten opgesomd in artikel 727. »

Art. 24

Artikel 1477, § 6, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 28 maart 2007, wordt aangevuld als volgt :

« Artikel 205*bis*, §§ 3 tot 6, van dit Wetboek is van overeenkomstige toepassing. »

CHAPITRE III

Modifications à la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait

Art. 25

L'article 33, 5° de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, à la prise en charge des mineurs ayant commis un fait qualifié infraction et à la réparation du dommage causé par ce fait, est abrogé.

23 novembre 2010.

HOOFDSTUK III

Wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade

Art. 25

Artikel 33, 5°, van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, wordt opgeheven.

23 november 2010.

Martine Taelman.
Helga Stevens.
Christine Defraigne.
Rik Torfs.
Guy Swennen.
Francis Delpérée.